

Uluslararası İnsan Hakları Standartları Işığında Örgütlü Suçlulukta Üyelik Sınırının Belirlenmesi

Determining the Boundary of Membership in Organized Crime in Light of International Human Rights Standards

Cüneyt Şamil OĞURLU*

Öz

Örgütlü suçlulukla mücadelenin en geniş uygulama alanına sahip ceza hukuku aracı, örgüte üye olma suç tipidir. Bu çalışma, örgüt üyeliği suçunda cezai sorumluluğun sınırının nasıl belirlenmesi gerektiği sorusunu uluslararası insan hakları hukuku normları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı ve uluslararası denetim mekanizmalarının belgeleri üzerinden ele almaktadır. İnceleme, birbirinden bağımsız olarak işleyen iki ayrı normatif çerçevenin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bunlardan ilki, Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek Protokolü ile Avrupa Birliği ikincil mevzuatının taraf devletlere yüklediği suç ihdas etme yükümlülükleridir. İkincisi ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde yürütülen insan hakları denetimidir. Bu denetim, suçta ve cezada kanunilik ilkesini düzenleyen Sözleşme'nin 7. maddesi esas alınarak incelenmekte; 6, 8, 10 ve 11. maddeler ise yalnızca bu incelemeyle bağlantılı oldukları ölçüde ele alınmaktadır. Çalışmanın temel tespiti, söz konusu iki çerçeve arasındaki normatif bir uyumsuzluğa ilişkindir. Bağlayıcı uluslararası metinler örgütsel ceza sorumluluğunu istikrarlı biçimde fiil esaslı katılma ile açık bir bilme unsuru üzerinden kurmakta, salt pasif mensubiyetin suç sayılmasını ise hiçbir metin zorunlu kılmamaktadır. Üyeliğin statü olarak tanımı hiçbir bağlayıcı metinde yer almamaktadır. Bu boşluk nedeniyle üyeliğin sınırı, önceden kanun koyucu tarafından değil, sonradan yargı mercileri tarafından belirlenmektedir. Çalışma buradan hareketle iki alt iddia geliştirmektedir. Birincisi, statü esaslı bir tipiklikte öngörülebilirlik testinin konusu yapısal olarak ortadan kalkmaktadır. İkincisi, manevi unsurun kanunilik denetimine taşınması dogmatik bir tercih değil, maddi unsurun statüye indirgenmesinin zorunlu sonucudur.

Anahtar Kelimeler

Örgüt üyeliği, Kanunilik ilkesi, Statü suçu, Öngörülebilirlik, Manevi unsur

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 11.08.2026

Makale Kabul Tarihi: 18.09.2026

DOI: 10.66678/truhfd.2015802

Atıf: Cüneyt Şamil Oğurlu 'Uluslararası İnsan Hakları Standartları Işığında Örgütlü Suçlulukta Üyelik Sınırının Belirlenmesi' (2026) 4(2) TRÜHFD 208-251.

* Avukat, Doktor, İstanbul Ticaret Odası Hukuk Müşaviri, cuneyt.ogurlu@ito.org.tr, ORCID 0009-0003-3708-755X.

Abstract

The criminal law instrument with the broadest field of application in the fight against organized crime is the offence of membership in a criminal organization. This study asks how the boundary of criminal liability for organizational membership ought to be determined, drawing on international human rights law, the case law of the European Court of Human Rights, and the instruments of international monitoring mechanisms. The analysis compares two normative frameworks that operate independently of one another. The first comprises the criminalization obligations imposed on States Parties by the UN Convention against Transnational Organized Crime, the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism and its Additional Protocol, and relevant EU secondary legislation. The second is the human rights review conducted under the European Convention on Human Rights, examined principally through Article 7's principle of legality (*nullum crimen, nulla poena sine lege*); Articles 6, 8, 10 and 11 are addressed only insofar as they bear on this examination. The study's central finding is a normative incongruity between these frameworks. Binding international instruments consistently construct organizational liability on conduct-based participation coupled with an explicit knowledge requirement, and no instrument mandates criminalizing mere passive membership. No binding instrument defines membership as a status. This gap means the boundary of membership is fixed not *ex ante* by the legislature but *ex post* by judicial bodies. On this basis, the study advances two subsidiary claims: first, in a status-based offence definition, the object of the foreseeability test is structurally eliminated; second, the displacement of the *mens rea* inquiry into legality review is not a doctrinal choice but the necessary consequence of reducing the *actus reus* to a status.

Keywords

Membership in an organisation, Principle of legality, Status offence, Foreseeability, Mens rea

GİRİŞ

Örgütlü suçluluğa ilişkin ceza normlarında kişi, bir suç işlediği için değil, suç işlemeyi amaçlayan bir yapıyla belirli nitelikte bir ilişki kurduğu için cezalandırılır. Bu hukuk tekniğinin meşruiyeti tartışmalı olmakla birlikte yaygınlığı tartışmasızdır ve bu yaygınlık, cezalandırılabilirliğin eşiğinin nerede başladığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, ceza sorumluluğunun hangi noktadan itibaren başladığı sorusunu kaçınılmaz olarak gündeme getirmektedir. Örgüt üyeliği suçunun uygulama alanının belirlenmesinde iki ayrı sınırın çizilmesi gerekir. Bunlardan ilki, üyeliği örgüte yardım, örgüt adına suç işleme ve örgüt propagandası gibi örgütle bağlantılı diğer suç tiplerinden ayıran sınırdır. İkincisi ise üyeliği, temel hak ve özgürlüklerin meşru sınırlar içinde kullanılması niteliğindeki davranışlardan ayıran sınırdır.

Örgütsel ceza sorumluluğunun asgari çerçevesi bugün artık münhasıran ulusal kanun koyucular tarafından belirlenmemektedir. Sınraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nden Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 2015 tarihli Ek Protokolü'ne, oradan Avrupa Birliği'nin terörle mücadele direktifine kadar uzanan bir dizi

uluslararası düzenleme, taraf devletlere belirli davranış biçimlerini suç sayma yükümlülüğü yüklemektedir. Aynı anda ve bu metinlerden bağımsız olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7. maddesi çerçevesindeki kanunilik denetimi de, ulusal düzeyde geliştirilen üyelik kıstaslarının niteliğini ve uygulanma biçimini denetlemektedir. Bu nedenle ulusal kanun koyucular, bir yandan uluslararası metinlerden doğan suç ihdas etme yükümlülüklerini yerine getirmek, diğer yandan insan hakları denetiminin kanunilik ilkesine ilişkin gerekliliklerini karşılamak durumundadır.

Çalışmanın temelinde bu iki düzlem arasında kanun koyucudan beklenenin farklı yorumlanması yer almaktadır. Bağlayıcı uluslararası metinlerin tamamı örgütsel sorumluluğu fiil esaslı katılma ile açık bir bilme unsuru üzerinden kurmakta, pasif mensubiyetin suç sayılmasını talep etmemektedir. Buna karşılık aynı metinlerin hiçbiri üyeliği bir statü olarak tanımlamamakta, hatta örgüt kavramının tanımını dahi taraf devletlere bırakmaktadır. Uluslararası hukuk katılma fiili için pozitif bir model sunmakta ancak üyelik statüsü için hiçbir model sunmamaktayken, buna karşılık ulusal hukuk sistemlerinde ağırlıklı olarak statü esaslı formülasyonu tercih etmektedir. Bu çerçevede doğan boşluğun ise doldurulması, önceden kanun koyucuya değil sonradan yargısal denetime kalmaktadır.

Bu tespitten üç sonuç çıkmaktadır. İlk olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) öngörülebilirliği failin bakış açısından ve fiilin işlendiği tarih itibarıyla değerlendirmektedir. Oysa kanuni tanımın bir davranışa değil bir statüye dayandığı suç tiplerinde, belirli bir tarihte gerçekleştirilmiş belirli bir fiil bulunmadığından, bu değerlendirmenin dayanacağı somut bir hareket de bulunmamaktadır. İkinci olarak, manevi unsurun kusurluluk başlığından çıkarılıp doğrudan kanunilik denetiminin parçası haline getirilmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadında rastlantısal bir gelişme olmayıp maddi unsurun statüye indirgenmesinin zorunlu sonucudur. Zira suçun maddi unsuru belirli bir davranış yerine bir statü üzerinden tanımlandıkça, kanunilik güvencesinin işletilebileceği tek unsur manevi unsur olarak kalmaktadır. Üçüncü olarak, Avrupa Konseyi sistemi içinde birbiriyle bağdaşması güç iki yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulanmasını izleyen Taraflar Danışma Toplantısı, katılma suçunun mümkün olan en geniş biçimde uygulanmasını ve ulusal yargı kararlarının bu konuda gereksiz sınırlamalar getirmemesini tavsiye etmektedir. Buna karşılık Mahkeme, aynı dönemde, suçun statüye dayalı olarak tanımlanmasının doğurduğu sakıncayı gidermek amacıyla manevi unsurun her sanık bakımından ayrı ayrı ve somut olarak tespit edilmesini aramaktadır.

Yöntem bakımından çalışmada Mahkeme kararları gerekçelendirme mantıkları çözümlenerek ele alınarak kararların sonucu değil, bu sonuca hangi hukuki değerlendirmeler sonucunda ulaşıldığına odaklanılmıştır. Uluslararası denetim ve izleme belgeleri bağlayıcı yargı kararı olmadıklarından, bunlara atfedilen değer bağlayıcılıklarından değil, birbirinden bağımsız usullerle çalışmalarına rağmen aynı normatif eksikliğe dikkat çekmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kararlar, yalnızca içerdikleri hukuki kıstaslar bakımından incelenmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde Sözleşme'nin 7. maddesi çerçevesinde "hukuk kalitesi" denetimi ele alınmakta, statü suçlarında öngörülebilirliğin yapısal sorunu, yargısal somutlaştırmanın sınırı ve manevi unsurun kanunilik denetimine taşınması incelenmektedir. İkinci bölümde ise uluslararası bağlayıcı metinlerin ve denetim organlarının tespitleri karşılaştırılmakta ve suç tanımının kapsamı dışında bırakılması gereken davranışların hukuki dayanağı gösterilmektedir.

I. AİHS MADDE 7 EKSENİNDE "ÜYELİK TİPİKLİĞİ" KAVRAMI

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 7. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) yerleşik içtihadı, hükmün dört ayrı güvenceyi birlikte barındırdığını göstermektedir. Suçun ve cezanın kanunla öngörülmüş olması (*lex scripta*), aleyhe kanunun geçmişe yürümesi yasağı (*lex praevia*) ceza kanununun fail aleyhine genişletici biçimde ve özellikle kıyas yoluyla uygulanmaması (*lex stricta*), kanunun belirlilik (*lex certa*) ve idarenin düzenleyici işlemleriyle suç yaratılamaması şartlarını taşıması¹. Bu güvenceler arasında belirlilik ilkesi, örgüt üyeliği suçunda sorunun normun yokluğundan değil, mevcut normun unsurlarının yeterince belirli olmamasından kaynaklanması nedeniyle çalışmamız bakımından özel bir önem taşımaktadır.

¹ Kanunilik ilkesinin alt ilkelere ayrılması konusunda Türk doktrinindeki yaklaşımlar için bkz. Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Beta Basım Yayın 2023) 103; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Adalet Yayınevi 2022) 158-162; Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan ve Mustafa Ruhan Erdem (ed), *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 151; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020) 69.

A. “Qualite du Droit” Standardı ve Statü Suçlarında Öngörülebilirlik

1. Hukuk Kalitesi Şartının Doğuşu ve Kapsamı

Hukuk kalitesi şartı, Sözleşme sisteminde 7. madde bağlamında değil, sınırlama rejimine tabi haklar bağlamında doğmuştur. Örneğin Mahkeme, ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanunla öngörülmüş olması şartını incelerken, bir normun hukuk sayılabilmesi için ilgili kişilerin ona erişebilmesi ve davranışlarını ona göre düzenleyebilecek açıklıkta kaleme alınmış olması gerektiğini belirtmiştir². Aynı yaklaşım, gizli izleme tedbirlerine ilişkin bir davada, takdir yetkisinin kapsamının ve kullanılma biçiminin yeterli açıklıkla gösterilmesi zorunluluğu biçiminde pekiştirilmiştir³.

Bu şartın 7. madde bakımından da aranması, kanunilik ilkesinin yalnızca şeklen bir kanun hükmünün bulunmasıyla karşılanmış sayılmasının önüne geçmiştir. Başka bir ifadeyle, bir suçun kanunda düzenlenmiş olması tek başına yeterli görülmemekte, düzenlemenin erişilebilir ve öngörülebilir olması da aranmaktadır. Mahkeme’ye göre 7. madde anlamında kanun kavramı, diğer Sözleşme maddelerindeki kanun kavramına karşılık gelmekte ve erişilebilirlik ile öngörülebilirlik başta olmak üzere nitelik şartlarını içermektedir⁴. Bu şartlar hem suçun tanımı hem de öngörülen cezanın kapsamı bakımından aranmakta, hukuk kalitesindeki yetersizlik 7. maddenin ihlali sonucunu doğurmaktadır⁵. Kavramın kapsayıcılığı; yalnızca yazılı mevzuatı değil içtihadı, kanun altı düzenlemeleri ve kodifiye edilmemiş anayasal teamülleri de kapsar; Mahkeme iç hukuku bir bütün olarak ve olay tarihinde uygulandığı biçimiyle dikkate alır⁶.

² AİHM Sunday Times v United Kingdom (no 1) App no 6538/74 (ECtHR, 26 April 1979) § 49. Çalışmada anılan bütün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına Mahkeme’nin içtihat veri tabanı üzerinden erişilmiştir, bkz. <<https://hudoc.echr.coe.int>> Erişim Tarihi 27 Haziran 2026.

³ AİHM Malone v United Kingdom App no 8691/79 (ECtHR, 2 August 1984) § 67.

⁴ AİHM Del Río Prada v Spain App no 42750/09 (ECtHR [GC], 21 October 2013) § 91; AİHM S.W. v United Kingdom App no 20166/92 (ECtHR, 22 November 1995) § 35. Kavramın kapsamına ilişkin sistematik değerlendirme için bkz. European Court of Human Rights, *Guide on Article 7 of the Convention. No Punishment without Law* (Council of Europe, 28 February 2026) § 8 <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_eng> Erişim Tarihi 16 Haziran 2026.

⁵ AİHM G.I.E.M. Srl and Others v Italy App nos 1828/06, 34163/07 and 19029/11 (ECtHR [GC], 28 June 2018) § 242; AİHM Cantoni v France App no 17862/91 (ECtHR, 11 November 1996) § 29; AİHM Kafkaris v Cyprus App no 21906/04 (ECtHR [GC], 12 February 2008) §§ 140, 150 ve 152; AİHM Perinçek v Switzerland App no 27510/08 (ECtHR [GC], 15 October 2015) § 134.

⁶ Kafkaris (n 5) § 145; Del Río Prada (n 4) § 90; AİHM, bir suçun tanımında blanket yollama veya atıf yoluyla düzenleme tekniğinin kullanılması ile suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan ceza kanunu ve değiştirilen ceza kanunu arasındaki karşılaştırma ölçütlerine ilişkin istişari görüş, Talep no P16-2019-001 (ECtHR [GC], 29 May 2020) § 69; AİHM Norman v United Kingdom App no 41387/17 (ECtHR, 6 July 2021) § 62. Mahkeme burada suçun teamül hukukundan kaynaklanmasının tek başına 7. madde bakımından sorun doğurmadığını,

Kanun kavramının bu denli geniş anlaşılması güvencenin kapsamını genişletmekle birlikte, belirli bir sakıncayı da beraberinde getirmektedir. Denetimin ağırlık merkezi normun lafzından uygulanma biçimine kaydıka, kanun metnindeki eksikliklerin yargı kararlarıyla giderilebileceğı düşüncesi yaygınlaşmakta; bu da kanun koyucunun belirlilik ödevinin gevşetilmesi sonucunu doğuran tersine bir algı oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Bir suç tipinin kanunda tanımlanmamış olması ve içeriğinin yargısal içtihatla doldurulmuş bulunması, tek başına ve otomatik olarak 7. maddeye aykırılık teşkil etmez. Kanunların genel niteliğı gereğı lafızlarının mutlak kesinlikte olması beklenemez, aşırı katılıktan kaçınma ve değışen koşullara ayak uydurma ihtiyacı birçok normun az ya da çok muğlak terimlerle kaleme alınmasını kaçınılmaz kılar ve tanımın kenarlarında gri alanların bulunması olağandır⁷. Buna karşılık Mahkeme, sınır olgulara ilişkin bu gri alanın ancak normun vakaların büyük çoğunluğunda yeterince açık olması şartıyla tolere edilebileceğini vurgulamış, aşırı muğlak kavram ve kıstasların kullanılmasının hükmün kendisini açıklık ve öngörülebilirlik gerekleriyle bağdaşmaz hale getirebileceğini kabul etmiştir⁸. Bu denetimin uygulamadaki etkisini gösteren bir veri de belirtilmelidir. AİHM'in 7. madde kapsamındaki yüz otuz beş karar ve kabul edilebilirlik kararını inceleyen bir çalışmada, Mahkeme'nin başvuruların büyük çoğunluğunda 7. maddenin ihlal edilmediğı sonucuna vardığı ve kanun koyucunun suç tanımlarında genel ve soyut ifadeler kullanmasına oldukça geniş ölçüde izin verdiği tespit edilmiştir⁹.

Örgüt üyeliğı bakımından ise mesele, tanımsızlığın kendisinin doğrudan bir ihlal oluşturup oluşturmadığı değil, tanımsızlığı gidermek üzere kullanılan yargısal kıstas ve uygulamaların hangi şartlarda Sözleşme standardını karşıladığıdır. Nitekim bahsedildiğı üzere Mahkeme'nin bakışını normun lafzının ötesinde uygulamanın biçimine de kaymakta olduğundan, bu durum denetimin azaldığı anlamına gelmemektedir. Aksine, kanun kavramına içtihat da dahil edildiğinden, içtihadın koyduğu kıstaslara uyulmaması artık iç hukuka aykırılık olmaktan çıkıp Sözleşme'ye aykırılığa dönüşmektedir. Bu tespit, hukuk kalitesi şartının örgüt üyeliğı bakımından hangi düzlemde işlediğini de göstermektedir. Erişilebilirlik ve öngörülebilirlik

hükmün bir suçun kanunla düzenlenmiş olmasını gerektirmediğini, önemli olanın dayanağı ne olursa olsun hukuki belirliliğe ilişkin maddi güvencelerin karşılanması olduğunu belirtmektedir.

⁷ AİHM Kokkinakis v Greece App no 14307/88 (ECtHR, 25 May 1993) § 40; Cantoni (n 5) §§ 31-32.

⁸ Cantoni (n 5) § 32; AİHM Liivik v Estonia App no 12157/05 (ECtHR, 25 June 2009) §§ 96-104.

⁹ Mario Truu, 'The European Court of Human Rights and the Principle of Foreseeability (Lex Certa and Stricta). How to Determine Whether an Offence Is Clearly Defined in Criminal Law' (2022) 31 *Juridica International* 98, 98 ve 108 <<https://doi.org/10.12697/JI.2022.31.07>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026. Yazar, Mahkeme'nin resmi içtihat veri tabanında 7 § 1 maddesi ve öngörülebilirlik anahtar kelimesiyle yapılan tarama sonucunda ulaşılan yüz otuz beş karar incelemiş, bunların çoğunda ihlal bulunmadığını tespit etmiştir.

şartları burada kanun metnine değil, metnin bıraktığı boşluğu dolduran yargısal kıstasın kendisine yönelmekte, dolayısıyla söz konusu kıstasın açıklığı, istikrarı ve uygulanabilirliği doğrudan bir hukuk kalitesi sorunu haline gelmektedir.

2. Statü Esaslı Tipiklik

Öngörülebilirlik, Mahkeme içtihadında failin bakış açısından ve isnat edilen suçun işlendiği ana göre değerlendirilir¹⁰. Öngörülebilirlik olgusu zamanlamaya dair failin bakış anını ifade eden bir kayıt gibi görünmekle birlikte, aslında bir fiili gerçekleştirme varsayımı içermektedir. Failin belirli bir anda gerçekleştirdiği belirli bir fiil bulunmalı ki, o fiilin o anda cezalandırılabilir olup olmadığı anlaşılabilir. Hareketin belirli bir icrai davranış olarak tanımlandığı suç tiplerinde bu koşul kendiliğinden gerçekleşir. Örneğin silahla ateş eden kişi, hareketi gerçekleştirdiği anda bu davranışın suç teşkil edip etmediğini bilebilecek durumdadır.

Statü esaslı bir tipiklikte ise varsayım bir sürece yayılır. Kanun koyucu tipikliğin merkezine bir davranışı değil bir durumu yerleştirdiğinde, cezalandırılan artık fiil değil, o fiillerin bütünü değerlendirilerek varlığı kabul edilen bir ilişkidir. Kanaatimizce bu durumda failin sorabileceği soru, “şu anda yaptığım şey suç mudur” biçiminde kurulamaz; fail kendine ancak “yaptıklarımın toplamı ileride üyelik olarak nitelendirilecek midir” sorusunu sormalıdır. İkinci soru, tanımı gereği fiilin işlendiği anda cevaplanamaz, zira cevabı henüz gerçekleşmemiş davranışlara ve bu davranışların sonradan yapılacak bütünsel değerlendirmesine bağlıdır.

Nitekim Mahkeme, İtalyan önleyici tedbirler mevzuatını incelediği Büyük Daire kararında, kişileri “*olgusal delillere dayanılarak mutaden suç faaliyetlerinde bulunduğu kabul edilmesi gerekenler*” veya “*suç gelirleriyle yaşadığı kabul edilmesi gerekenler*” biçiminde tanımlayan kategorileri, hangi davranış türlerinin ve olgusal unsurların bu değerlendirmede

¹⁰ *Guide on Article 7* (n 4) § 33; Del Río Prada (n 4) §§ 112 ve 117. Cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi tekniğinin ilkesel sınırlarına ilişkin genel tartışma için bkz. Andrew Ashworth ve Lucia Zedner, *Preventive Justice* (Oxford University Press 2014) bölüm 5 ve 8; Petter Asp, ‘Preventionism and Criminalization of Nonconsummate Offences’ iç Andrew Ashworth, Lucia Zedner ve Patrick Tomlin (ed), *Prevention and the Limits of the Criminal Law* (Oxford University Press 2013) 23-46; Lucia Zedner, ‘Terrorizing Criminal Law’ (2014) 8(1) *Criminal Law and Philosophy* 99, 99-121; Henrique Carvalho, *The Preventive Turn in Criminal Law* (Oxford University Press 2017) 4, 135. Türk doktrininde örgüt üyeliği suçunun failin davranışından çok kimliğine odaklandığı ve bu yönüyle kanunilik ilkesiyle gerilim içinde bulunduğu yönündeki görüşlerin aktarımı için bkz. Ceren Sedef Eren, *İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Örgütü Üyeliği Suçu* (Seçkin Yayınevi 2020) 12-13. Aynı tartışmanın silahlı terör örgütüne üye olma suçu bakımından değerlendirmesi için bkz. S. Gökçen Kan, ‘Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma Suçu’ (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2024) 80.

dikkate alınacağını göstermediği gerekçesiyle öngörülebilirlikten yoksun bulmuştur¹¹. Karar 7. madde çerçevesinde verilmemiş olsa bile yöntemsel olarak, taşıdığı mantık doğrudan çalışmamıza dahil edilmelidir. Zira orada da sonuç bir fiile değil bir kişisel duruma bağlanmakta ve durumun kurucu unsurları gösterilmemektedir. Mahkeme'nin ihlal tespiti, uygulanan tedbirin ağırlığına değil, kanunda yer alan kişi kategorilerinin hangi davranışları kapsadığının belirlenmemiş olmasına, yani kanuni tanımın belirlilikten yoksun bulunmasına dayanmaktadır.

Aynı kategoride olmakla birlikte bu duruma karşı yönde iki içtihat daha bulunmaktadır. İlkinde bir üyelik davasında Mahkeme, Gürcü ceza kanununda düzenlenen ve suç dünyasına mensubiyeti cezalandıran hükmü 7. madde bakımından incelediği kararında iki temel gerekçeyle ihlal bulunmadığı sonucuna varmıştır. Söz konusu yapılanmanın toplumdaki yaygınlığı ve kendine özgü kuralları o ölçüde bilinmektedir ki, ilgili çevre içinde yer alan bir kişinin kavramın kapsamını anlaması beklensin. Ayrıca kanun, mensubiyeti tanımlayan unsurları belirli ölçüde göstermiştir¹². Karar, statü esaslı bir üyelik tipikliğinin her halde öngörülemez sayılmadığını ortaya koymaktadır. Buradan çıkarılması gereken sonuç, statünün kendisinin değil, statüyü oluşturan davranışların toplumsal ve hukuki açıdan ne ölçüde tanınabilir olduğunun belirleyici olduğudur. Toplumsal olarak tanınabilir, kuralları bilinen ve sınırları görece kapalı bir yapıya mensubiyet ile, kapsamı yargısal nitelendirmeye belirlenen ve gündelik ilişkilerden ayrıştırılması güç bir yapıya mensubiyet, öngörülebilirlik bakımından aynı kategoriye girmemektedir. Belirleyici olan kıstas, failin kendi konumundan hareketle suç teşkil eden davranış ile suç teşkil etmeyen davranış arasındaki sınırı görebilme imkanıdır. Aynı sonucu destekleyen emsalde de; Mahkeme, terör örgütüne mensubiyetten verilen bir mahkumiyeti incelediği kararında, terör örgütü, terörizm ve terör faaliyetleri kavramlarının ayrı

¹¹ AİHM De Tommaso v Italy App no 43395/09 (ECtHR [GC], 23 February 2017) §§ 117-122. Karar 4 No'lu Protokol'ün 2. maddesi çerçevesinde verilmiştir. Mahkeme § 117'de ne kanunun ne de Anayasa Mahkemesi'nin, kişinin toplum için oluşturduğu tehlikenin değerlendirilmesinde dikkate alınacak olgusal delilleri ve davranış türlerini açıkça göstermediğini, § 118'de ise yerel mahkemenin somut hiçbir davranış veya suç faaliyeti atfetmeksizin suça yatkınlık varsayımına dayandığını tespit etmiştir.

¹² AİHM Ashlarba v Georgia App no 45554/08 (ECtHR, 15 July 2014) §§ 34 ve 40 <<https://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-145572>> Erişim Tarihi 26 Temmuz 2026. Karar, Gürcistan Ceza Kanunu'nun 223-1. maddesinde düzenlenen suç dünyasına mensubiyet suçuna ilişkindir ve 7. maddenin ihlal edilmediği sonucuna varmaktadır. Kararın öngörülebilirlik çözümlemesindeki yeri hakkında ayrıca bkz. Aleksandra Rychlewska, 'The Nullum Crimen Sine Lege Principle in the European Convention of Human Rights. The Actual Scope of Guarantees' (2016) 36 Polish Yearbook of International Law 163, 171.

bir kanun metninde ayrıntılı biçimde tanımlanmış olmasını öngörülebilirlik bakımından belirleyici saymıştır¹³.

Yani ihlal oluşturmadığını düşündüğü ilk durum bakımından iki karar birlikte değerlendirildiğindeyse statü esaslı bir tipikliği kanunilik denetiminden geçiren şeyin statünün kendisi değil, kurucu unsurlarının kanun koyucu tarafından gösterilmiş olması şeklinde anlaşılmaktadır.

Mahkemenin ihlal oluşmadığını değerlendirdiği diğer durum ise koruma tedbirleri alanında verilmiştir. Mahkeme, mafya tipi örgütlere mensubiyet şüphesine dayanan ve önceden bir mahkumiyet şartına bağlanmamış önleyici malvarlığı müsaderesini, ceza kavramının kapsamı dışında görerek 7. madde denetimine tabi tutmamıştır¹⁴. Bu karar da statü esaslı nitelendirmelerin Sözleşme sisteminde her halde ihlal oluşturduğu yönündeki bir değerlendirmeyi geçersiz kılar. Ayrım; statü esaslı bir nitelendirmenin, sonucunda uygulanan tedbir özü itibarıyla ceza sayılmadığı sürece kanunilik denetiminin tam ağırlığıyla karşılaşmaz; tedbir cezalandırma niteliği kazandığı anda ise 7. maddenin bütün nitelik şartları devreye girer. Ceza kavramının özerkliği bakımından Mahkeme, tedbirin iç hukuktaki nitelendirmesiyle bağlı olmaksızın niteliğini, amacını, kabul ve icra usullerini ve ağırlığını dikkate almakta, ağırlığı ise tek başına belirleyici saymamaktadır¹⁵. Dolayısıyla üyelik tartışmasında statünün doğurduğu sorun, statü kavramının kendisinden değil, cezalandırma alanıyla kesiştiğinde başlamaktadır.

Bu kesişme, hukuk kalitesi şartının neden burada azami sıklıkta işletilmesi gerektiğini de açıklamaktadır. Önleyici tedbirler alanında normun belirsizliği kısmen tedbirin geri alınabilirliğiyle telafi edilebilirken, cezada böyle bir telafi imkanı bulunmadığından, erişilebilirlik ve öngörülebilirlik şartlarının statü esaslı bir tipiklikte gevşetilmesi güvencenin kendisini işlevsiz bırakır.

¹³ AİHM Kasymakhunov and Saybatalov v Russia App nos 26261/05 and 26377/06 (ECtHR, 14 March 2013) §§ 82 ve 88. Kararın bu yönü hakkında bkz. Truu (n 9) 104-105.

¹⁴ AİHM Garofalo and Others v Italy App nos 47269/18, 47426/18, 47793/18 and 47996/18 (ECtHR, kabul edilemezlik kararı, 13 February 2025) §§ 80-82, 93-98 ve 140-141. Mahkeme § 82’de iç mevzuat ve içtihadındaki gelişmelerin tedbirin niteliği bakımından yeni ve derinlemesine bir değerlendirmeyi gerektirdiğini belirtmiş, § 140’ta tedbirin Sözleşme’nin özerk anlamında ceza olmadığı ve 7. maddenin uygulanabilir bulunmadığı sonucuna varmıştır. Karara ilişkin özet için ayrıca bkz. *Guide on Article 7* (n 4) § 15.

¹⁵ G.I.E.M. (n 5) § 211; AİHM Welch v United Kingdom App no 17440/90 (ECtHR, 9 February 1995) § 28; Del Río Prada (n 4) § 82; AİHM Ilmseher v Germany App nos 10211/12 and 27505/14 (ECtHR [GC], 4 December 2018) §§ 204, 206 ve 208.

3. Yollama Tekniği ve Boşluğun Aktarılması

Çalışma kapsamında incelenen yargı kararlarına konu edilen örgütlü suçluluk rejimlerindeki tipik bir özellik, genel hükümden özel hükme uzanan bir yollama zinciri kurulmasıdır. Mahkeme, suç tanımında “blanket” yollama veya atıf yoluyla düzenleme tekniğinin kullanılmasını tek başına 7. maddeye aykırı görmemektedir. Yeter ki yollama yapan hüküm ile yollama yapılan hüküm birlikte değerlendirildiğinde, ilgili kişinin gerektiğinde hukuki yardım alarak hangi davranışın kendisini cezai sorumluluk altına sokacağını öngörebilmesi gerekir¹⁶. Mahkeme aynı istişari görüşte iki ek kıstas daha koymuştur. Açıklık ve öngörülebilirliği sağlamanın en etkili yolu, yollamanın açık olması ve yollama yapan hükmün suçun kurucu unsurlarını göstermesidir; ayrıca yollama yapılan hükümler, yollama yapan hükmün belirlediği cezalandırma alanını genişletemez¹⁷.

Bu kıstasların örgütsel suç rejimlerine uygulanması, tekniğin ilk bakışta görüldüğünden daha kırılgan olduğunu ortaya koymaktadır. Zincirin hiçbir halkasında üyeliğin kurucu unsurları gösterilmiyorsa, yollama boşluğu gidermemekte, yalnızca aktarmaktadır. Dahası, özel hükümlerin genel hükümdeki üyelik kavramını olduğu gibi devralması, Mahkemenin tavsiye görüşündeki ikinci kıstas bakımından da sorun doğurur, zira uygulamada genellikle özel hükmün daha ağır yaptırımı, genel hükümdeki kavramın kapsamını fiilen daha geniş şekilde yorumlanarak cezalandırmayı getirmektedir.

Kanaatimizce yollama tekniğinin hukuk kalitesi bakımından doğurduğu temel sakınca da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Erişilebilirlik şartı, ilgili kişinin uygulanacak normlara ulaşabilmesini gerektirir. Ne var ki suç tanımının yalnızca birden çok hükmün birlikte okunmasıyla anlaşılabilirdiği hallerde, bu hükümlerin her birine ayrı ayrı ulaşılabilmesi, bunların bir arada değerlendirilmesiyle ortaya çıkan suç tanımının kapsamını öngörülebilir kılmaya yetmeyebilir. Bu durumda şeklen sağlanan erişilebilirlik, öngörülebilirlik şartını esas bakımından karşılamamaktadır.

¹⁶ İstişari görüş (n 6) § 74; AİHM Saakashvili v Georgia App nos 6232/20 and 22394/20 (ECtHR, 23 May 2024) §§ 145-146.

¹⁷ İstişari görüş (n 6) § 74.

B. Yargısal İctihadın Öngörülebilir Gelişimi Sınırı ve In Peius Yorum Yasağı

1. Kademeli Açıklığa Kavuşturma Yetkisi ve İki Şartı

Ne kadar açık kaleme alınmış olursa olsun her hukuk normunda kaçınılmaz bir yargısal yorum unsuru bulunur ve yargılama işlevinin amacı da tam olarak geriye kalan yorum şüphelerini gidermektir¹⁸. Mahkeme bu nedenle 7. maddeyi, ceza sorumluluğu kurallarının davadan davaya yargısal yorumla kademeli olarak açıklığa kavuşturulmasını yasaklayan bir hüküm olarak değerlendirmemektedir. Ancak bu kabul, ortaya çıkan gelişmenin suçun esasıyla, başka bir ifadeyle suç tipinin haksızlık içeriğiyle tutarlı ve makul ölçüde öngörülebilir olması şartlarına bağlıdır¹⁹.

Bu şartların anlamının doğru belirlenebilmesi için, şartları ilk kez ortaya koyan kararların gerekçelerinin incelenmesi gerekmektedir. Evlilik içi tecavüz bağışıklığının kaldırılmasına ilişkin kararlarda Mahkeme, İngiliz mahkemelerinin geliştirdiği yorumu öngörülebilir saymış ve bunu yaparken tecavüzün özü itibarıyla aşağılayıcı niteliğinin apaçık olduğunu, ilgili kararların Sözleşme'nin temel amaçlarıyla, yani insan onuruna ve insan özgürlüğüne saygıyla uyumlu bulunduğunu vurgulamıştır²⁰. Anılan kararlarda yargısal gelişme, bir bağışıklığı daraltarak mağdurun bedensel özerkliğini korumaya yönelmiştir. İctihadın kademeli gelişimine ilişkin izin, her yönde geçerli bir genişletme yetkisi değildir; gelişmenin Sözleşme'nin kendi değer düzeniyle bağdaşması aranmaktadır. Devletin örgütlü suçlarla mücadelede, bireysel mensubiyet üzerindeki cezai yetkisini genişleten bir yargısal gelişmenin aynı gerekçeye dayanabilmesi mümkün değildir.

Aynı kıstas, ulusal hukukun yanı sıra uluslararası hukukun gelişimi bakımından da uygulanmakta²¹ ve içtihadın öngörülebilirliği hem suçun unsurları hem de uygulanacak ceza

¹⁸ Kafkaris (n 5) § 141. Yargılamanın yorum şüphelerini giderme işlevi ile yargısal bağımsızlığın korunması arasındaki dengeye ilişkin yakın tarihli bir uygulama için ayrıca bkz. AİHM Bădescu and Two Others v Romania App no 22198/18 and two others (ECtHR, 15 April 2025) §§ 128-138. Karar, hakimlerin verdikleri hükmün gerekçesi nedeniyle görevi kötüye kullanmadan cezalandırılmalarına ilişkin olup, Mahkeme § 130'da uygulanacak ceza normunun kapsamı bakımından yeterli kesinlikte kaleme alınmış ve etkileri bakımından öngörülebilir olmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

¹⁹ S.W. (n 4) § 36; AİHM Streletz, Kessler and Krenz v Germany App nos 34044/96, 35532/97 and 44801/98 (ECtHR [GC], 22 March 2001) § 50; AİHM Kononov v Latvia App no 36376/04 (ECtHR [GC], 17 May 2010) § 185.

²⁰ S.W. (n 4) ve AİHM C.R. v United Kingdom App no 20190/92 (ECtHR, 22 November 1995). Mahkeme'nin gerekçesinin özeti ve insan onuruna yapılan vurgu için bkz. *Guide on Article 7* (n 4) § 38.

²¹ AİHM Milanković v Croatia App no 33320/14 (ECtHR, 20 January 2022) § 59. Mahkeme, kademeli açıklığa kavuşturma ölçütünün ulusal hukukun gelişimi bakımından olduğu kadar uluslararası hukukun gelişimi bakımından da aynı biçimde geçerli olduğunu belirtmektedir.

bakımından aranmaktadır²². Mahkeme, karşılaştırılabilir emsal kararların bulunmamasına belirleyici önem atfetmemekte, bir suç normunun ilk kez yorumlandığı hallerde dahi suçun esasıyla tutarlı bir yorumu kural olarak öngörülebilir saymaktadır²³. Bu esneklik, denetimin önem verdiği meselenin yorumun suçun esasından sapıp saptığı olduğunu göstermektedir.

2. Suçun Esasıyla Tutarlılık Şartının Denetim Değeri

Suçun esasıyla tutarlılık incelenirken Mahkeme, yorumun ilgili ceza normunun lafzıyla ve ruhuyla uyumlu olup olmadığını ve makul olup olmadığını araştırmaktadır²⁴. Şartın işleyişi bakımından Mahkeme, ulusal mahkemelerin şiddet unsuru bulunmayan bir yapılanmayı terör örgütü olarak nitelendirirken manevi cebir kavramına dayandığını ancak bu kavramın suç oluşturduğu unsurlarla nasıl ilişkilendiğini ve terörizm nitelendirmesini haklı kılacak haksızlık derecesine nasıl ulaştığını açıklamadıklarını tespit etmiş, her halde ulusal mahkemelerin suçun unsurlarını öngörülebilir ve suçun özüyle bağdaşır terimlerle açıklığa kavuşturmak için özel bir özen göstermeleri gerektiğini vurgulamıştır²⁵.

Kararın taşıdığı anlam, kararın sonucundan daha önemlidir. Mahkeme kararda suçun ne olması gerektiğini söylememekte, ulusal mahkemenin kendi kullandığı kavramı gerekçelendirmediğini söylemektedir. Başka bir ifadeyle ihlal, normun muğlaklığına değil, ulusal mahkemenin kullandığı kavramın somut olaya nasıl uygulandığını gerekçesinde açıklamamış olmasına, yani gerekçe eksikliğine dayandırılmaktadır. AİHM perspektifinden belirleyici olan da bu gerekçedir. Mahkeme suçun anahtar unsurunu, yani yapılanmanın şiddet kullanması veya şiddet kullanma iradesini tespit etmiş ve suçun esasıyla tutarlılık değerlendirmesini bu unsur üzerine kurmuştur; anahtar unsurun belirlenmesi, kıstasın somutlaştırılabildiği hallerden birini oluşturmaktadır²⁶. Mahkeme suç tanımını ikame etmez; ulusal hukukun kendi koyduğu kıstastan sapılıp sapılmadığını veya sapma varsa dahi sapmanın

²² AİHM Pessino v France App no 40403/02 (ECtHR, 10 October 2006) §§ 35-36; AİHM Dragotoni v Romania App nos 77193/01 and 77196/01 (ECtHR, 24 May 2007) §§ 43-47; Del Rio Prada (n 4) §§ 111-117.

²³ AİHM Jorgic v Germany App no 74613/01 (ECtHR, 12 July 2007) § 109; AİHM K.A. and A.D. v Belgium App nos 42758/98 and 45558/99 (ECtHR, 17 February 2005) §§ 55-58; AİHM Tristan v Republic of Moldova App no 13451/15 (ECtHR, 4 July 2023) § 59; AİHM Sacharuk v Lithuania App no 39300/18 (ECtHR, 23 April 2024) §§ 158-160.

²⁴ *Guide on Article 7* (n 4) § 37; AİHM Yüksel Yalçınkaya v Türkiye App no 15669/20 (ECtHR [GC], 26 September 2023) §§ 255-268; Jorgic (n 23) §§ 104-108.

²⁵ AİHM Parmak and Bakır v Türkiye App nos 22429/07 and 25195/07 (ECtHR, 3 December 2019) §§ 76-77.

²⁶ Truu (n 9) 106. Yazar, anahtar unsurların belirlenmesinin Mahkeme'nin suçun özüyle tutarlılık ölçütünü somutlaştırdığı ender hallerden biri olduğunu, buna karşılık ölçütün genel olarak her davanın kendine özgü koşullarına bağlı kaldığını kaydetmektedir.

açıklanıp açıklanmadığını denetler. Bu, ikincillik ilkesiyle de uyumlu olup buna karşılık pratikte müdahalenin uç noktalarındaki bir denetim biçimidir. Zira ulusal içtihadın kendi formülünü tekrarlaması artık yeterli sayılmayarak formülün somut olaya nasıl uygulandığının gösterilmesi aranmaktadır.

Örgütsel sorumluluk hallerinin yargı yoluyla üretimi bakımından en doğrudan emsal ise *Contrada* kararıdır. Mahkeme burada, mafya tipi örgüte dışarıdan iştirak fiilinin İtalyan içtihadında ancak başvurucuya isnat edilen fiillerden sonra istikrar kazandığını tespit ederek 7. maddenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır²⁷. Karar, üyelik tartışması bakımından önem arz etmektedir. Zira dışarıdan iştirak, üyeliğin sınırındaki ince çizgide olup içtihat eliyle genel hükümlerin örgütlü suçlara uygulanması yoluyla üretilmiştir. Aynı yönde, öngörülemez bir içtihat değişikliği yoluyla veya suçun esasıyla bağdaşmayan kıyasi yorumla ulaşılan mahkumiyetler ile fail aleyhine genişletici ve öngörülemez yorumlar da öngörülebilirlik şartını karşılamamaktadır²⁸.

Nitekim Mahkeme, farklı yorumlara imkan veren muğlak bir hükme dayanan mahkumiyeti incelediği kararında, tutarsız bir içtihadın keyfilik riskini bertaraf edecek ve bireylerin eylemlerinin sonuçlarını öngörebilmesini sağlayacak kesinlikten yoksun olduğunu belirtmiştir²⁹. Süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gibi kıstaslar yargı mercilerince farklı sınırlarda işletildiği ölçüde, kıstasın kendisi de tutarlılık denetimine tabi olmaktadır. Bu itibarla söz konusu tespit, kıstasın terk edilmesini değil, kıstasın uygulanmasında yeknesaklık sağlanması ihtiyacının Sözleşme kaynaklı bir yükümlülük olduğunu vurgular.

3. Cezanın Kapsamı, Zamansal Çerçeve ve In Peius Yasağı

Öngörülebilirlik yalnızca suçun unsurlarına değil uygulanacak infaz rejimine de ilişkindir. Mahkeme, cezaevinde geçirilen sürenin hesaplanmasına ilişkin yerleşik uygulamanın sonradan benimsenen bir içtihatla başvuru aleyhine değiştirilmesini incelediği Büyük Daire kararında, cezanın kendisi ile infazı arasındaki ayrımın mutlak olmadığını, infaz usulünde yapılan bir değişikliğin cezanın kapsamını yeniden tanımlaması halinde 7. madde kapsamına

²⁷ AİHM *Contrada v Italy* (no 3) App no 66655/13 (ECtHR, 14 April 2015) §§ 64-76.

²⁸ *Dragotoniū and Militaru-Pidhorni* (n 22) §§ 39-48; AİHM *Vasiliauskas v Lithuania* App no 35343/05 (ECtHR [GC], 20 October 2015) §§ 179-186; AİHM *Navalnyy v Russia* App no 101/15 (ECtHR, 17 October 2017) § 68; *Tristan v Republic of Moldova* (n 23) §§ 62 ve 67, Mahkeme § 62’de suçun stüjesini belirleyen tanımın suçun kurucu unsuru olduğunu ve kapsamının açıklığa kavuşturulmasında ulusal mercilerin özel bir özen göstermesi gerektiğini belirtmektedir; Yüksel Yalçınkaya (n 24) § 271.

²⁹ AİHM *Žaja v Croatia* App no 37462/09 (ECtHR, 4 October 2016) §§ 99-106, özellikle § 103.

gireceğini kabul etmiş ve ihlal sonucuna varmıştır³⁰. Kararın muhakemesindeki asıl ilke, Sözleşmenin, cezalandırmanın hangi hukuki kategoriye yerleştirildiğiyle değil, failin aleyhine ne ölçüde ağırlaştığıyla ilgilenmektedir.

Bu ilkenin statü esaslı ve mütemadi bir suç tipine uygulanması ciddi bir güçlük doğurmaktadır. *In peius* yasağının işletilebilmesi, karşılaştırmanın yapılacağı sabit bir suç tarihinin bulunmasına bağlıdır. Üyelik, tanımı gereği tek bir anda değil bir süreç içinde gerçekleştiğinde ve temadının ne zaman başlayıp ne zaman kesildiği tartışmalı kaldığında, hangi kanunun ve hangi ceza rejiminin uygulanacağı sorusu da belirsizleşmektedir. Suç tarihinin belirsizleşmesi, yalnızca zamanaşımı veya lehe kanun uygulamasını değil, geriye yürüme yasağının denetlenebilirliğini de zayıflatmaktadır.

Sorun, bir yapılanmanın suç örgütü olarak nitelendirilmesinin belirli bir tarihte gerçekleştiği hallerde daha anlaşılabilir olmaktadır. Nitelendirme anından önceki davranışlar, failin o anda sahip olmadığı veya olamayacağı bir bilgi varsayılarak değerlendirildiğinde, ortaya çıkan sonuç görünüşte bir ispat sorunu, özü itibarıyla ise bir kanunilik sorunu olmaktadır. Mahkeme, ulusal mahkemelerin iç hukukun aradığı manevi unsuru, ceza sorumluluğunun suçun zamansal çerçevesiyle sıkı biçimde sınırlı, bireyselleştirilmiş ve bağlamsal bir değerlendirme yoluyla ortaya koymadıklarını tespit etmiştir³¹. Bu ifadedeki zamansal sınırlama vurgusu, statü suçlarının doğal eğilimine karşı bir denge unsuru olarak değerlendirilmelidir. Statü esaslı tanım suç tarihinin belirsizleşmesine yol açarken, Mahkeme ceza sorumluluğunu isnat edilen fiillerin gerçekleştiği zaman dilimiyle sınırlandırmaktadır.

Mahkeme, Alman Demokratik Cumhuriyeti dönemine ilişkin kararlarında, sanıkların, devletin önceki hoşgörüsüne veya fiili uygulamasına dayanarak fiillerinin öngörülemez olduğunu ileri süremeyeceklerini kabul etmiş ve değerlendirmeyi, fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olan uluslararası hukuk standartları üzerinden yapmıştır³². Bu kararlardan hareketle, statü esaslı suçlarda da zamansal bağlantının gevşetilebileceği ileri sürülebilir. Bu görüşün belirli bir haklılık payı bulunmakla birlikte, kanaatimizce ulaşılmaması gereken sonuç farklıdır. Anılan kararlarda değerlendirmenin dayandığı zaman noktası ortadan kaldırılmamış, yalnızca

³⁰ Del Río Prada (n 4) §§ 82 ve 111-117.

³¹ AİHM Yasak v Türkiye App no 17389/20 (ECtHR [GC], 5 May 2026) §§ 204-213 Karara ilişkin resmi duyuru ve basın açıklaması için bkz. European Court of Human Rights, ‘Grand Chamber judgement concerning Türkiye’ (ECHR, 5 May 2026) <<https://www.echr.coe.int/w/grand-chamber-judgement-concerning-t%C3%BCrkiye>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

³² Streletz, Kessler and Krenz (n 19) §§ 50 ve 90-106; AİHM K.-H.W. v Germany App no 37201/97 (ECtHR [GC], 22 March 2001) § 75.

iç hukuktan uluslararası hukuka aktarılmıştır. Fiil, işlendiği anda iç hukuka göre cezalandırılmıyor olsa dahi uluslararası hukuka göre yasaktı ve failin bu yasağı bilebilecek konumda olduğu kabul edilmiştir. Örgüt üyeliği bakımından ise bu aktarımı mümkün kılacak bir üst norm bulunmamaktadır, zira aşağıda gösterileceği üzere hiçbir bağlayıcı uluslararası metin üyeliği bir statü olarak tanımlamamakta, örgütsel sorumluluğu yalnızca fiil esaslı katılma üzerinden kurmaktadır. Dolayısıyla anılan içtihat, değerlendirmenin bağlı olduğu zaman noktasının tümüyle terk edilebileceğini değil, yalnızca uluslararası hukukta karşılığı bulunan hallerde bu noktanın uluslararası hukuka taşınabileceğini göstermektedir. Üyelik bakımından böyle bir karşılık bulunmadığından, değerlendirme fiilin işlendiği tarihe bağlı kalmak zorundadır.

C. Manevi Unsurun Kanunilik İlkesine Taşınması ve Subjektif Öngörülebilirlik

1. Manevi Bağ Şartının İctihadi Kökeni ve Mantiğı

Mahkeme'ye göre kural olarak ancak suçun failine ilişkin bir kişisel sorumluluk unsuru tespit edilmişse 7. madde anlamında bir cezadan söz edilebilir. Bir ceza normunun öngörülebilirlik derecesi ile failin kişisel sorumluluğu arasında açık bir bağlantı bulunmaktadır ve bu nedenle 7. madde, ceza verilebilmesi için failin davranışında sorumluluk unsurunu ortaya koyan bir manevi bağın bulunmasını gerektirmektedir³³. Mahkeme, Sözleşme'ye ve özellikle masumiyet karinesine uygun olmak şartıyla sorumluluk karinelerinden kaynaklanan bazı objektif sorumluluk hallerini kabul etmekle birlikte³⁴, karinenin kişinin isnattan kurtulmasını fiilen imkansız kılmaması gerektiğini aramaktadır.

Kanaatimizce gerekçenin mantığı incelendiğinde, Mahkeme'nin manevi unsur kusurluluk ilkesine değil, doğrudan öngörülebilirlik şartına dayandığı sonucuna varılmaktadır. Yani bir kişi davranışının cezalandırılabilir olduğunu öngörebiliyorsa, bu öngörü zaten bir zihinsel durumdur. Hiçbir manevi bağ aranmaksızın ceza öngören norm ise, tanımı gereği öngörülemezdir. Manevi bağ şartının öngörülebilirliğe dayandırılması, bu şartın kanunilik denetiminin bir parçası olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

³³ G.I.E.M. (n 5) §§ 242 ve 246; Yüksel Yalçınkaya (n 24) § 242. Çizginin öncülleri için ayrıca bkz. AİHM Sud Fondi Srl and Others v Italy App no 75909/01 (ECtHR, 20 January 2009) ve AİHM Varvara v Italy App no 17475/09 (ECtHR, 29 October 2013).

³⁴ G.I.E.M. (n 5) § 243.

2. Otomatik İsnat Yasağı

Mahkeme, silahlı terör örgütü üyeliği suçunun Türk hukuk mevzuatı ve içtihatla tanımlandığı haliyle kural olarak 7. maddenin gereklerini karşıladığını kabul etmiştir. Bu kararda da ihlal tespiti, normun muğlaklığına değil, ulusal mahkemelerin kendi hukuklarının aradığı unsurlardan sapmasına dayandırılmıştır. Mahkeme'ye göre iç hukuk, üyelik için örgütle süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk temelinde kurulan bir organik bağın ve özel bir manevi unsurun varlığını aramaktadır; buna karşılık ulusal mahkemelerin suçun kurucu maddi ve manevi unsurlarını bireyselleştirilmiş biçimde tespit etmemesi üzerinden yapılan değerlendirmeye ihlal kararı vermiştir³⁵. Mahkeme bu yaklaşımı, hem suçun esasıyla bağdaşmaz bulmuş hem de kişinin, kişisel sorumluluğunun kurulabileceği bir manevi bağ tespit edilmeksizin kimsenin cezalandırılmayacağı güvencesine aykırı görmüştür³⁶.

Güvenceyi koyan AİHM değildir; güvence iç hukukta bulunmakta ve Sözleşme denetimi onu bağlayıcı hale getirmektedir. Bu yapı, ulusal takdir alanı savunmasını büyük ölçüde etkisiz kılar. Örneğin bir devlet üyelik için organik bağ kıstasını benimsemişse, bu kıstastan sapılması artık bir yorum tercihi değil, iç hukukun bizzat öngördüğü güvenceden sapma niteliği taşır. Kanaatimizce bu durum, kıstası hiç öngörmemiş olmaktan daha ağır bir sonuç doğurmakta ve Sözleşme denetiminin dikkat çekici sonuçlarından birini oluşturmaktadır.

Mahkeme ayrıca 7. maddenin Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca askıya alınamayan bir hak olduğunu ve güvencelerinin ulusun yaşamını tehdit eden koşullarda işlendiği ileri sürülen terör suçları bakımından dahi daha esnek uygulanamayacağını belirtmiştir³⁷. Bu tespit,

³⁵ Yüksel Yalçinkaya (n 24) §§ 255-268 ve 271. Türk doktrinde üyeliğin, örgütün hiyerarşik yapısına fiilen katılmayı ve örgüte maddi veya manevi bir katkıda bulunmayı gerektirdiği kabul edilmektedir, bkz. İzzet Özgenç, Suç Örgütleri (15. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020) 24-25. Örgüte sempati duymanın, örgütün amacını ve ideolojisini benimsemenin veya örgütü destekleyen yayınları bulundurmanın tek başına üyelik için yeterli olmadığı yönünde bkz. Vesile Sonay Evik, 'Silahlı Örgütlenme Suçu' (2006) 1 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 101, 122; Kan (n 10) 139. Organik bağ ile süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk kıstaslarının Yargıtay uygulamasındaki yeri için ayrıca bkz. Kan (n 10) 84-85.

³⁶ Yüksel Yalçinkaya (n 24) §§ 262, 264 ve 267. Anılan paragraflar Yasak kararında da bu şekilde anılmaktadır, bkz. Yasak (n 31) § 199. Mahkeme burada yaklaşımın hem suçun özüyle bağdaşmadığını hem de kişisel sorumluluğun kurulabileceği bir manevi bağ olmaksızın cezalandırılmama hakkıyla uzlaşmadığını belirtmekte ve G.I.E.M. kararına gönderme yapmaktadır.

³⁷ Yüksel Yalçinkaya (n 24) §§ 269-270. Mahkeme, terörle mücadelede devletlerin karşılaştığı zorlukları ve darbe girişiminin ulusun yaşamını tehdit eden bir kamusal acil durum oluşturduğunu kabul ettikten hemen sonra, bu hususların hiçbirinin 7. maddedeki temel güvencelerin daha az katı uygulanabileceği anlamına gelmediğini vurgulamış ve Sözleşme'nin en zor koşullar da dahil olmak üzere bu güvencelere riayet edilmesini gerektirdiğini belirtmiştir.

tartışmaya açık olmakla birlikte, terörle mücadelenin güçlüklerine dayanılarak kanunilik güvencelerinin gevşetilmesi yönündeki taleplerin hukuki dayanağını ortadan kaldırmaktadır.

Son olarak Mahkeme, sorunun münferit bir yargılama hatasından kaynaklanmadığını da betimlemiş ve Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca genel tedbir alınması gerektiğini belirtmiştir; zira izleyen dönemde aynı ilkeler çok sayıda başvuru bakımından uygulanmıştır³⁸. Mahkeme'nin sorunu yapısal olarak nitelendirmesi, meseleyi bireysel giderim boyutundan çıkararak normatif düzenleme boyutuna taşımaktadır. Kanaatimizce bu durum, çalışmanın konusunu oluşturan yasal tanım ihtiyacının usuli dayanaklarından birini oluşturmaktadır.

3. Bireyselleştirilmiş Sorumluluk İlkesi

Bir başvuruda; Daire aşamasında ihlal bulunmadığı sonucuna bağlanmışken, Büyük Daire on bire karşı altı oyla 7. maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir³⁹. Bu sonuç değişikliği, ihlal tespitinin yalnızca tek bir dijital veriye dayanan mahkumiyetlerle sınırlı olmadığını, tanık beyanları ve kurumsal bağlantılar dahil çok sayıda unsura dayanan mahkumiyetlerin de aynı denetime tabi olduğunu göstermektedir. Delillerin çokluğu, bireyselleştirme yükümlülüğünü kendiliğinden karşılamamaktadır.

Yine aynı karardaki ilk usuli değerlendirme katkısının yanında ikinci katkı ise esasa ilişkindir. Mahkeme, kararında, bireyselleştirilmiş sorumluluk gerekliliğine ilişkin ilkeleri *nulla poena sine culpa* başlığı altında sistematik biçimde saymış ve ulusal mahkemelerin iç hukukun aradığı manevi unsuru bireyselleştirilmiş ve bağlamsal bir değerlendirmeyle ortaya koymadığını tespit ederek yerel mahkemelerin, başvuruçunun eğitim alanındaki rolüne dayanması ancak onunla örgüt yapılanmasının stratejik birimleri arasında kişisel, işlevsel veya hiyerarşik bir bağın varlığını ve sorumluluklarının kapsamını ortaya koymamış olmasını eleştirmiştir. Aynı şekilde failin, yapılanmanın içerisinde örgüt yapılanmasındaki dönüşümden

³⁸ Yüksel Yalçınkaya (n 24) §§ 412, 414 ve 418. Mahkeme § 414'te ihlale yol açan durumun münferit bir olaydan kaynaklanmadığını ve sistemik bir sorundan doğduğunu tespit etmiş, bu tespiti aynı nitelikteki sekiz binden fazla başvurunun yapılmış olmasına dayandırmıştır. Bireysel tedbir olarak yeniden yargılama § 412'de, genel tedbir yükümlülüğü ise § 418'de ele alınmaktadır. İzleyen uygulama için bkz. Yasak (n 31) § 253 ile orada anılan AİHM Demirhan and Others v Türkiye App no 1595/20 and 238 others (ECtHR, 22 July 2025) ve AİHM Delga v France App no 38998/20 (ECtHR, 9 July 2024) § 77.

³⁹ Yasak (n 31). Daire kararı için bkz. AİHM Yasak v Türkiye App no 17389/20 (ECtHR, 27 August 2024). Daire kararına yöneltilen eleştiriler için ayrıca bkz. Kerem Altıparmak ve Rumeysa Budak, 'Yasak v Türkiye. A Green Light to the Retrospective Application of Criminal Law in Terror Cases' (*Strasbourg Observers*, 29 November 2024) <<https://strasbourgothers.com/2024/11/29/yasak-v-turkiye-a-green-light-to-the-retrospective-application-of-criminal-law-in-terror-cases/>> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2026.

haberdar olduğu ve örgüte bu bilgiyle katılıp bağını sürdürdüğünün değerlendirilmesi gerekliliği ifade edilmiştir⁴⁰.

Anılan gerekçelerden, tanımsızlık sorunu bakımından üç ayrı çıkarım biçiminin yasaklandığı sonucu çıkarılabilir. Birincisi, yapılanmanın bütününe ilişkin genel tespitlerden hareketle o yapı içinde yer alan her bireyin zihinsel durumunun kurulmasıdır. İkincisi, bir yapının belirli bir tarihte terör örgütü olarak nitelendirilmiş olmasından hareketle, failin o tarihten önceki davranışları bakımından da aynı bilgiye sahip olduğunun varsayılmasıdır. Üçüncüsü, kişinin yapılanmayla ilişkili bir kurumda görev yapmış olmasından hareketle örgütün karar mekanizmalarıyla arasında hiyerarşik bir bağ bulunduğu sonucuna varılmasıdır.

Bu üçlü yasağın, özellikle birincisi bakımından, örgütlü suçlulukla mücadelenin gerçekliğiyle bağdaşıp bağdaşmadığı ayrıca tartışılmalıdır ve kanaatimizce burada Mahkeme'nin formülasyonu fazla katıdır. Örgütlü suçluluğun tanımlayıcı özelliği, failin tek başına değil bir yapı içinde ve o yapının sağladığı imkanlarla hareket etmesidir; suç örgütü zaten bireysel katkıların görünürlüğüne azaltmak üzere kurulur ve gizlilik, işbölümü ile hücre yapılanması bireysel delilin elde edilmesini bilinçli olarak imkansızlaştırır. Bu alanda kolektif yapıya ilişkin tespitlerin bireysel değerlendirmeye hiçbir biçimde veri sağlamayacağını söylemek, örgütlü suçluluğu fiilen cezasız bırakmak anlamına gelir. Kanaatimizce Mahkeme'nin gerekçesinden çıkarılması gereken sonuç, yapının niteliğine ilişkin tespitlerin bireysel değerlendirmede dikkate alınmasının değil, bu tespitlerin bireysel değerlendirmenin yerine geçirilmesinin yasaklandığıdır. Yapının amacı, yöntemi ve iç işleyişine ilişkin bulgular failin bilgi ve iradesine ilişkin çıkarımın dayanağını oluşturabilir; ancak bu dayanak, failin o yapı içindeki somut konumuna, süreye ve davranışlara ilişkin en az bir bireysel bağlantı unsuruyla desteklenmedikçe tek başına mahkumiyete yeterli sayılamaz. Aynı husus diğer iki çıkarım bakımından da geçerlidir; yapının dönüşümüne veya kişinin görev yaptığı kuruma ilişkin veriler değerlendirme dışında bırakılmamakta, yalnızca kendiliğinden sonuç doğurma

⁴⁰ Yasak (n 31) §§ 192, 199-200, 205 ve 213. Mahkeme § 192'de 7. maddenin kusursuz ceza olmaz ilkesini güvence altına aldığını, § 205'te ise genel bağlamsal değerlendirmenin ulusal mahkemeleri manevi unsuru isnat edilen suçun zamansal çerçevesiyle sıkı biçimde sınırlı, bireyselleştirilmiş ve bağlamsal bir değerlendirmeye tespit etme yükümlülüğünden muaf tutmayacağını belirtmektedir. Mahkeme § 200'de, başvuranın Yüksel Yalçınkaya kararındakinden daha geniş kapsamlı deliller temelinde mahkum edilmiş olmasının sonucu değiştirmedikçe kaydetmektedir. *Nulla poena sine culpa* ilkesinin Avrupa yargı yerleri içtihadındaki gelişimi bakımından ayrıca bkz. Giuseppina Panebianco, 'The Nulla Poena Sine Culpa Principle in European Courts Case Law' iç Stefano Ruggeri (ed), *Human Rights in European Criminal Law* (Springer 2015) 47-76. Ayrıca bkz. Özgenç (n 35) 25; Kan (n 10) 145.

güçleri reddedilmektedir. Mahkeme'nin kıstası bu biçimde okunduğunda, örgütlü suçlulukla etkili mücadele ile bireysel ceza sorumluluğu ilkesi arasında gerçek bir çatışma kalmamaktadır.

Kararın uluslararası boyutu bakımından kaydedilmesi gereken bir ayrıntı daha vardır. Birleşmiş Milletler'in terörle mücadelede insan haklarının korunmasına ilişkin özel raportörü, davada Büyük Daire önünde üçüncü taraf olarak görüş sunmuş ve görüşünü örgütlerin terör örgütü olarak nitelendirilmesi bakımından kanunilik ve öngörülebilirlik sorunu üzerine kurmuştur⁴¹. Böylece Birleşmiş Milletler bünyesindeki bir denetim usulü ile Avrupa Konseyi bünyesindeki bir yargı usulü, ilk kez ve doğrudan üyelik sınırı meselesinde aynı dosyada karşılaşmıştır. Bu, iki ayrı insan hakları düzeninin birbirinden bağımsız olarak aynı normatif eksikliği tespit ettiğini gösteren ve çalışmanın ileri sürdüğü tespitin usuli düzlemdeki karşılığını oluşturan somut bir veridir.

4. Karşı Görüşler ve Değerlendirme

a. Madde 6 ile Madde 7 Arasındaki Sınırın Aşınması İtirazı

Yukarıda incelenen ve örgüt üyeliği suçunu 7. madde çerçevesinde ele alan Büyük Daire kararlarının her ikisine de ayrıntılı biçimde gerekçelendirilmiş karşı oylar eklenmiştir⁴². Bu görüşlerin ciddiye alınması, çalışmanın savunulabilirliği bakımından zorunludur. İç hukuk, örgüt üyeliği suçunun kurucu unsurlarına ilişkin olarak genel düzeyde yeterince açıktır ve uygun bir manevi unsur şartı öngörmektedir. Somut olayda delillerin nasıl değerlendirildiğine ve bu değerlendirmenin gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğine ilişkin sorular ise 7. maddenin değil 6. maddenin konusudur. İç hukukun genel düzeyde yeterince açık olup olmadığına ilişkin sorular için uygun inceleme perspektifi 7. madde iken, somut olayda delillerin nasıl değerlendirildiğine ilişkin sorular için uygun inceleme perspektifi 6. maddedir.

⁴¹ United Nations Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while Countering Terrorism (Ben Saul), *Activities in 2025. Highlights* (A/HRC/61/52, Annex I, 2026) 2 <<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/terrorism/sr/reports/srct-report-defining-terrorism-respect-protect-annex1.pdf>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026. Belgede müdahalenin Nisan 2025 tarihli olduğu ve örgütlerin terör örgütü olarak nitelendirilmesi bakımından kanunilik ve öngörülebilirlik konusunu ele aldığı belirtilmektedir.

⁴² 2023 tarihli Büyük Daire kararında 7. maddenin ihlaline ilişkin sonuca yönelik ortak kısmi muhalefet için bkz. Yüksel Yalçınkaya (n 24), Yargıçlar Ravarani, Bårdsen, Chanturia, Jelić, Felici ve Yüksel'in ortak kısmi muhalif görüşü, §§ 4-8. 2026 tarihli Büyük Daire kararında ise 7. maddenin ihlali on bire karşı altı oyla tespit edilmiş olup, muhalif görüş için bkz. Yasak (n 31), Yargıçlar Vehabović, Chanturia, Felici, Yüksel, Ni Raifeartaigh ve Kučs'un ortak muhalefet şerhi.

İki hüküm arasındaki sınırın aşınması, Sözleşme sisteminin temel kavramsal ayrımlarını zayıflatır⁴³.

Karşı oy yazılarında ileri sürülen bu görüş, Sözleşme sisteminin iç tutarlılığı bakımından ciddi bir dayanağa sahiptir ve dikkate alınması gereken bir uyarı içermektedir. Bununla birlikte, 6. ve 7. maddelerin koruma alanlarının bu şekilde birbirinden ayrılması, suçun maddi unsurunun kanunda belirli biçimde tanımlanmış olduğu varsayımına dayanmaktadır. Maddi unsur tanımlı olduğunda, o unsurun somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediği gerçekten bir ispat sorunudur. Oysa maddi unsur bir statüye indirgendiğinde, tipikliği bireyselleştiren tek unsur olarak manevi unsur kalır. Bu durumda kanunilik güvencesinin yerine getirilebileceği tek yer manevi unsurdur ve manevi unsura ilişkin denetim kaçınılmaz olarak ispat denetimine benzer bir görünüm alır. Formüle etmek gerekirse, maddi unsur ne kadar statüye yaklaşırsa, kanunilik yükünü o kadar manevi unsur taşımak zorunda kalır. Mahkeme'nin 7. madde denetiminin bu davalarda delil değerlendirmesine benzemesi, denetimin sapmasından değil suç tipinin yapısından kaynaklanmaktadır.

Sorun 6. madde kapsamında ele alınırsa, tespit edilen eksiklik yargılamaya ilişkin olur ve giderim yolu yeniden yargılamadır. Sorun 7. madde kapsamında ele alınırsa, eksiklik normatif çerçeveye ilişkin olur ve giderim yolu yasal düzenlemeyi de kapsar. Dolayısıyla yapısal olarak nitelendirilmiş bir sorunda 7. madde kapsamında sorunun ele alınmasının tercih edilmesi, denetim organının kendi tespitiyle tutarlıdır.

b. Belirlilik Güvencesinin Aşınması

Mahkeme'nin yaklaşımına yöneltilen daha esaslı bir eleştiri, bu yaklaşımın kanunilik ilkesinin sağladığı korumanın niteliğini değiştirdiğine ilişkindir. Avrupa ceza hukuku doktrinde ileri sürülen bu görüşe göre Mahkeme, esasen kanun koyucuya yönelik olan belirlilik yükümlülüğünü, mahkemelere yönelik bir öngörülebilirlik yükümlülüğüne dönüştürmektedir. Bir kişinin mahkumiyetinin öngörülebilir olması, mahkumiyete dayanak teşkil eden normun kanun koyucu tarafından yeterince belirli biçimde kaleme alınmış olduğu

⁴³ Yüksel Yalçınkaya (n 24), anılan ortak kısmi muhalif görüş, §§ 6-8. Muhalif yargıçlara göre ulusal mahkemelerin uğraştığı husus delil ve olguların tespitine ilişkindir; delillerin değerlendirilmesine ve delillerden makul olarak ne çıkarılabileceğine ilişkin sorular, bir fiilin hukuki sonuçlarının öngörülebilirliğiyle değil, o fiil nedeniyle mahkum edilme olasılığıyla ilgilidir. Görüşün § 8'inde çoğunluğun yaklaşımının Mahkeme'yi 7. maddenin yerleşik mantığından uzaklaştırabileceği ve hukuk ile olgu arasındaki doğal ayrımı yapısal olarak bulanıklaştırabileceği belirtilmektedir. Aynı görüşün § 9'unda, daha tutarlı yolun 6 § 1 maddesi uyarınca delil değerlendirmesinin keyfi veya açıkça mantıksız olması halinde müdahale edilmesi olacağı savunulmaktadır.

anlamına gelmez. Öngörülebilirliği somut failin bakış açısından değerlendiren bu anlayış, kanunilik ilkesinin duruma bağlı ve dolayısıyla öngörülemez biçimde uygulanmasına geniş bir alan bırakmaktadır⁴⁴. Lex certa, cezalandırılabilir bir eylemin açıkça tanımlanmasını gerektirir ve bu gereklilik, bir kişinin söz konusu suçun tanımından veya bir mahkemenin yorumundan eylemin cezalandırılabilirliğini öngörmesiyle karşılanır⁴⁵. Aynı doğrultuda, Mahkeme'nin öngörülebilirlik ve suçun esasıyla tutarlılık şeklindeki iki ayrı kıstası birlikte kullanmasının keyfiliğe karşı yeterli bir kalkan oluşturup oluşturmadığı da tartışılmıştır. Bu eleştiriye göre suçun esası kavramı, yargısal takdiri sınırlamak için gereken nesnellikten yoksundur ve bir fiilin suç tanımı kapsamına girdiği yönündeki tespit ile öngörülebilirlik tespiti fiilen aynı işlemde birleşmektedir. AİHM kararlarının sistematik olarak incelenmesine dayanan bir başka çalışma da benzer bir sonuca ulaşmakta, bu kıstasın her davanın kendine özgü koşullarına bağlı kalmasının ilkenin kapsamını belirsizleştirdiğini kaydetmekte ve kanun koyucunun suç tanımındaki anahtar unsurları bizzat tanımlaması gerektiğini savunmaktadır⁴⁶.

Kanaatimizce bu eleştiri isabetli olmakla birlikte, Mahkeme'nin kıstasının bütünüyle terk edilmesi sonucunu doğurmamaktadır. Mahkemenin kararları⁴⁷, denetimin konusunu mahkumiyetin sonucundan suçun unsurlarına kaydırarak eleştiriye kısmen cevap vermektedir. Mahkeme artık yalnızca “bu kişi mahkum edileceğini öngörebilir miydi” sorusunu değil, “ulusal mahkeme suçun kurucu unsurlarını ayrı ayrı tespit etti mi” sorusunu da sormaktadır. Bununla birlikte eleştirinin çekirdeği ayakta kalmaktadır. Sözleşme denetimi, kanun koyucunun belirlilik ödevinin yerine geçemez ve geçmemelidir. Aksi bir kabul, denetim organının tespitlerinin iç hukuktaki yasama boşluğunu meşrulaştırmak için kullanılması sonucunu doğurur. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde incelenen uluslararası normatif katman, yargısal denetimin alternatifi değil zorunlu tamamlayıcısıdır.

⁴⁴ Christina Peristeridou, *The Principle of Legality in European Criminal Law* (Intersentia 2015) <<https://doi.org/10.26481/dis.20151211cp>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026. Aynı yöndeki eleştiri için ayrıca bkz. Agnè Andrijauskaitė, ‘The Principle of Legality as a Way to Control Sanctioning Content under ECHR’ (*RealLaw Blog*, 27 October 2021) <<https://realaw.blog/2021/10/27/the-principle-of-legality-as-a-way-to-control-sanctioning-content-under-echr-by-agne-andrijauskaite/>> Erişim Tarihi 24 Haziran 2026.

⁴⁵ Truu (n 9) 100. Yazar, *lex certa* ile *lex stricta* ayrımını Kokkinakis kararındaki formülasyon üzerinden kurmakta ve *lex stricta* şartının ceza normunun fail aleyhine aşırı geniş yorumlanmasını yasaklayarak ulusal mahkemelerin yorum yetkisine sınır çizdiğini belirtmektedir.

⁴⁶ Rychlewska (n 12) 175-180, özellikle 179 <<https://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/pyil/article/view/2611>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026. Aynı yönde ve içtihadın ampirik taramasına dayanan değerlendirme için bkz. Truu (n 9) 106 ve 109-110. Truu, ölçütün duruma bağlı işleyişine yöneltlen eleştiride *Ilseher v Germany* kararına ekli Pinto de Albuquerque'nin karşı oyuna dayanmakta ve kanun koyucunun suç tanımındaki anahtar unsurları bizzat tanımlaması gerektiği sonucuna varmaktadır.

⁴⁷ Yüksel Yalçınkaya (n 24) §§ 255-268 ve Yasak (n 31) §§ 199-205.

Bu gerekçelerle birlikte; yasaklanan, olgudan kasta gidilmesi değil gerekçe ve muhakeme gösterilmeksizin bu çıkarımların tek başına yeterli sayılmasıdır. Yapılanmanın bütününe ilişkin genel tespitler, o yapı içindeki her bireyin zihinsel durumunu kurmaya elverişli değildir; aksi halde sorumluluk, kolektif suçluluğa ya da irtibat nedeniyle suçluluğa dayandırılmış olur. Bir yapının belirli bir tarihte terör örgütü sayılmış olması, o tarihten önceki davranışlar bakımından failin bilgisini kurmaz. Yapılanmayla ilişkili bir kurumda görev yapmış olmak, kişinin örgütün karar mekanizmalarıyla bağını kendiliğinden ortaya koymaz.

Bu tespitlerin, özellikle birincisinin, mutlak bir çıkarım yasağı olarak okunması ise yerinde olmayacaktır. Örgütlü suçlulukta kolektif olan, failin dışındaki bir bağlam değil, tipikliğin kurucu unsurudur; cezalandırılan tekil fiil değil yapıyla kurulan süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk arz eden bağ olduğuna göre, her üyelik değerlendirmesi zorunlu olarak kolektiften bireye doğru bir okuma içerir. Gizlilik esasına göre örgütlenmiş yapılarda kastın doğrudan ispatı fiilen çok zor olduğundan, kolektif bağlamı bütünüyle dışlayan bir standart normu uygulanamaz kılma ve gizliliği ödüllendirme riski taşır. Kanaatimizce Mahkeme'nin içtihadından çıkarılması gereken sonuç, örgüt yapısına ilişkin genel tespitlerden bireysel sorumluluğa ilişkin sonuç çıkarılmasının mutlak olarak yasaklanması değil, bu yolla ulaşılan sonucun ayrıca gerekçelendirilmesi yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük gereğince failin örgüt içindeki konumu, faaliyetlerinin yoğunluğu, isnat edilen dönem ve yapının o tarihteki bilinebilirliği gibi hususlar kararda açıkça gösterilmeli ve sanığın bunlara karşı delil sunarak aksini ortaya koyma imkanı korunmalıdır.

D. Dijital İzler ve İletişim Verilerinin Üyelik Karinesine Dönüşmesi Riski

1. Verinin Elde Edilmesi ile Verinin Anlamlandırılması Arasındaki Ayrım

Sözleşme sisteminin gizli izleme ve iletişim verilerine yaklaşımı, AİHM'in uzun süredir kararlarında ele aldığı konular arasında yer almaktadır. Mahkeme daha 1978 tarihli kararında, demokratik kurumları korumak amacıyla getirilen izleme yetkilerinin devletlere sınırsız bir takdir alanı tanımadığını, hangi biçimde olursa olsun izleme sisteminin kötüye kullanmaya karşı yeterli ve etkili güvencelerle donatılmış olması gerektiğini belirtmiştir⁴⁸. Toplu iletişim verisi rejimlerine ilişkin Büyük Daire kararında ise ilgili iletişim verisinin, yani üstveri

⁴⁸ AİHM Klass and Others v Germany App no 5029/71 (ECtHR, 6 September 1978) §§ 49-50.

niteliğindeki bilginin, içerikten daha az müdahaleci sayılamayacağı ve toplu ele geçirme rejiminin bütün aşamalarında uçtan uca güvencelerin bulunması gerektiği kabul edilmiştir⁴⁹.

Bu kararlar genellikle özel hayata saygı hakkı bağlamında değerlendirilmekle birlikte, üyelik tartışması bakımından asıl önemleri, birbirinden ayrı iki kanunilik sorusunun bulunduğunu göstermeleridir. Birinci soru, verinin elde edilmesinin hukuka uygunluğuna ilişkindir ve Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde incelenir. İkinci soru, elde edilen veriye atfedilen normatif anlamın hukuka uygunluğuna ilişkindir ve 7. maddenin alanına girer. Uygulamada ise kanunilik sorusunun çoğu zaman yalnızca delillerin hukuka uygun olarak elde edilip edilmediği sorusuna indirildiği görülmektedir. Veri hukuka uygun biçimde elde edilmişse, taşıdığı ispat değeri delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesinin doğal görünümü sayılmaktadır. Oysa verinin ne anlama geldiği bir serbest değerlendirme sorunu olmasından daha önce bir normatif nitelendirme sorunudur.

2. Nesnellik Yanılsaması ve Tipikliğin İkame Edilmesi

Dijital delillerin ceza yargılamasında sıklıkla belirleyici görülmesinin nedeni, ilk bakışta nesnel ve kesin bir bilgi sunuyor izlenimi vermeleridir. Bir uygulamanın belirli bir cihaza yüklenmiş olması veya belirli bir sunucuyla bağlantı kurulmuş olması, tanık beyanına kıyasla çok daha kesin bir olgudur. Ne var ki bu kesinlik yalnızca kullanımın vakıasına ilişkindir. Kullanımın anlamı, yani failin örgütün suç amacını bilip benimsediği sonucu, olgudan doğrudan çıkmaz; ona normatif olarak atfedilir. Kanaatimizce dijital delillerin örgüt üyeliği bakımından yarattığı temel tehlike de burada ortaya çıkmakta; delilin taşıdığı teknik kesinlik, ondan çıkarılan hukuki sonucun da kesin olduğu yönünde yanıltıcı bir izlenim doğurmaktadır. İspat aracı ne kadar nesnel görünürse, tipikliğin yerine geçme ihtimali o kadar artmaktadır.

Bu tehlike, AİHM tarafından hem tutuklama hem de mahkumiyet aşamasına ilişkin kararlarda tespit edilmiştir. Mahkeme tutuklama aşamasına ilişkin kararında, kişinin şifreli bir mesajlaşma uygulamasının kullanıcı listesinde yer aldığı bilgisinin, verinin içeriğine veya uygulamanın olay tarihindeki gerçek niteliğine dair herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın makul şüphe için yeterli sayılamayacağı sonucuna varmıştır⁵⁰. Mahkeme'ye göre yetkili

⁴⁹ AİHM Big Brother Watch and Others v United Kingdom App nos 58170/13, 62322/14 and 24960/15 (ECtHR [GC], 25 May 2021) §§ 350 ve 416. Mahkeme § 350'de toplu ele geçirme yetkisinin kötüye kullanılması riskini asgariye indirmek için sürecin uçtan uca güvencelere tabi tutulması gerektiğini, § 416'da ise ilgili iletişim verisinin içerik bakımından geçerli olan güvencelerle aynı ölçütler ışığında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

⁵⁰ AİHM Akgün v Turkey App no 19699/18 (ECtHR, 20 July 2021) §§ 168-181. Mahkeme § 173'te kural olarak şifreli bir haberleşme aracının indirilmesi veya kullanılmasının tek başına belirleyici olamayacağını, § 174'te

makamlar, bir olguyu suçlayıcı nitelikte kabul etmeden önce o olgunun gerçekte neyi gösterdiğini tespit etmek zorundadır. Mahkumiyet aşamasında ise aynı verinin, suçun kurucu unsurlarının ayrıca tespit edilmesi gerekliliğini ortadan kaldıracak biçimde kullanıldığı saptanmış ve bu durum 7. maddeye aykırı bulunmuştur.

Bu iki karar birlikte değerlendirildiğinde, dijital verinin suçun kanuni tanımındaki unsurların tespitinin yerine ikame edilmesi tehlikesi açıkça ortaya çıkmaktadır. Bir ispat aracı yeterli sayıldığı andan itibaren suçun unsurları artık varsayılmaktadır. Bu durum savunma hakkı bakımından da önem arz etmektedir. Zira karşısında savunma yapılması gereken şey bir olgu değil, teknik bir kurgudur. Mahkemenin bir kararında 6. madde bakımından tespit edilen ihlalin, başvurunun kendisiyle ilgili veriye erişimi, bu veriye etkili biçimde itiraz edebilmesi ve tartışabilmesi noktalarında yoğunlaşması bu yönüyle bakıldığında tesadüfi olmayıp; bu, 7. madde bakımından tespit edilen sorunun usuli karşılığıdır.

Ancak çalışmamızda yapılan değerlendirmeler dolaylı olarak yeni bir delil yasağı öngörüldüğü şeklinde anlaşılmamalıdır. Örgüt üyeliğine ilişkin doğrudan deliller nadirdir ve manevi unsur çoğu zaman failin belirli bir dönem içindeki davranışlarının bütün olarak değerlendirilmesinden çıkarsanır. Mahkemenin de kolektif olarak örgüt suçlarını ele aldığı kararlar incelendiğinde bu durumu anladığı açıktır.

Yani içtihattan türetilebilecek asgari ölçütler dört başlıkta toplanabilir. Veri, failin kendisine bireysel olarak atfedilebilir olmalıdır. Verinin taşıdığı anlam, isnadın ilgili olduğu dönem bakımından ortaya konulmalıdır. Çıkarım gerekçelendirilmeli ve delillerin sıralanmasıyla yetinilmemelidir. Son olarak sanık, savunma hakkının gereği olarak verinin teknik değerlendirmesini etkili biçimde tartışabilmeli ve buna karşı delil sunabilmelidir.

E. Örgütlenme ve İfade Özgürlüğü Kesişiminde Suç Tanımının Dışında Kalan Davranışlar ve Temel İnsan Hakları Sınırları

1. Korunan Özgürlüğün Suçun Unsuru Sayılması

Sözleşme'nin 10 ve 11. maddeleri, üyelik tipikliği üzerinde iki ayrı biçimde sınırlandırıcı işlev görmektedir. Mahkeme, bir cenaze törenine ve bir gösteriye katılan başvurunun, örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlediği gerekçesiyle üye gibi cezalandırılmasını

tutuklama kararını veren hakim in uygulamanın niteliğine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını, § 180'de ise kullanım tespitine ilişkin belgenin iddia edilen faaliyetin tarihlerini, sıklığını ve diğer ayrıntılarını göstermediğini, § 181'de bu belgenin tek başına makul şüphe için yeterli olmadığını tespit etmiştir.

incelediği kararında, ilgili hükmün başvuruçunun cezai sorumluluğunun kapsamını öngörebilmesine imkan vermediğini ve bu haliyle kanunla öngörülmüş olma şartını karşılamadığını tespit ederek örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, anılan hükmün somut olaydaki uygulanış biçiminin ifade ve toplanma özgürlüklerinin kullanımı üzerinde kaçınılmaz olarak özel bir caydırıcı etki doğuracağını vurgulamıştır⁵¹.

Mahkeme'ye göre ilgili hükmün metni, yasadışı örgüt üyeliği statüsünü, savcılığın başka bir husus ispatlamasına gerek kalmaksızın kişinin örgüt adına hareket etmiş olması olgusuna bağlamaktaydı. Mahkeme'nin bu tespiti izleyen değerlendirmesinde de; mahkumiyet sonucunda barışçıl bir gösterici ile örgüt yapısı içinde suç işlemiş bir kişi arasında hiçbir ayrım kalmadığı değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Görüldüğü üzere Mahkeme sorunu ölçülülük denetimi kapsamında değil, sınırlamanın kanunilik bakımından ele almıştır. Benzer bir sonuç, silahlı örgüt üyeliğine ilişkin hükmün gösterilere katılma temelinde uygulandığı davada da tekrarlanmıştır⁵².

Aynı yönde Mahkeme, gösteri sırasında şiddet eylemi nedeniyle mahkum edilen bir çocuğun örgüt üyeliğinden de mahkum edilmesini incelediği kararında, ulusal mahkemelerin üyelik mahkumiyeti bakımından gerekçe göstermediklerini tespit etmiştir⁵³. Gazetecilik faaliyetleri nedeniyle örgüt üyeliği isnadıyla tutuklanan başvuruçular bakımından ise, ifade özgürlüğünün kullanımının somut bir bağ delili bulunmaksızın silahlı terör örgütüne mensubiyetle eşdeğer tutulmasının, bir ceza normunun bu ölçüde geniş yorumlanmasını haklı kılmayacağı belirtilmiştir⁵⁴.

⁵¹ AİHM *Işıkırık v Turkey* App no 41226/09 (ECtHR, 14 November 2017) §§ 56-70. Mahkeme § 63'te ilgili hükmün metninin, yasadışı örgüt üyeliği statüsünü, savcılığın başka bir husus ispatlamasına gerek kalmaksızın kişinin örgüt adına hareket etmiş olması olgusuna bağladığını, § 68'de mahkumiyet sonucunda barışçıl bir gösterici ile örgüt yapısı içinde suç işlemiş bir kişi arasında hiçbir ayrımın kalmadığını, § 69'da ise hükmün uygulanma biçiminin ifade ve toplanma özgürlüklerinin kullanımı üzerinde kaçınılmaz olarak özel bir caydırıcı etki doğuracağını belirtmiştir. Kararın icrası sürecinde yapılan değerlendirmeler için ayrıca bkz. Article 19 ve Turkey Litigation Support Project, *Rule 9 Submission in the Işıkırık Group of Cases* (March 2020) <<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/03/Rule-9-submission-Isikirik-group-ARTICLE-19-and-TSLP.pdf>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

⁵² AİHM *İmret v Turkey* (no 2) App no 57316/10 (ECtHR, 10 July 2018) §§ 53, 55, 56 ve 59.

⁵³ AİHM *Gülcü v Turkey* App no 17526/10 (ECtHR, 19 January 2016) §§ 110-117. Mahkeme § 112'de yerel mahkemenin başvuru örgüt üyeliğinden mahkum ederken hiçbir gerekçe göstermediğini, § 114'te gerekçe gösterme yükümlülüğünün 6 § 1 maddesi kapsamında temel bir usuli güvence olduğunu belirtmiştir.

⁵⁴ AİHM *Öğreten and Kanaat v Turkey* App nos 42201/17 and 42212/17 (ECtHR, 18 May 2021). Mahkeme bu kararda AİHM *Selahattin Demirtaş v Turkey* (no 2) App no 14305/17 (ECtHR, 20 November 2018) kararına gönderme yapmakta ve somut bir bağ delili bulunmaksızın ifade özgürlüğünün kullanımının silahlı terör örgütüne mensubiyetle eşitlenmesinin, bir ceza normunun bu ölçüde geniş yorumlanmasını haklı

2. Korunan Davranışın Delil Sayılması

Mahkeme bir kararında da, başvurucunun bir sendikaya ve bir derneğe üyeliğinin mahkumiyette delil olarak kullanılmasını 11. maddenin ihlali saymıştır⁵⁵. Burada korunan davranış suçun unsuru haline getirilmemekte, bir statünün belirtisi olarak kullanılmaktadır.

Bu durum, korunan özgürlüğün suç tanımına dahil edilmesinden farklıdır. Korunan özgürlük suç tanımına dahil edildiğinde sorun, suç tanımının denetlenmesi yoluyla tespit edilebilir. Korunan davranışın delil olarak sayılmasında ise korunan davranış tipikliğinin dışında kalmakta ancak ispat düzleminde tipikliğinin işlevini görmektedir. Suç tanımı üzerinden yürütülen bir kanunilik denetimi, korunan davranışın delil olarak kullanılması halini tespit edemez. Zira örneğin sendika üyeliği hiçbir zaman suçun kurucu unsuru olarak gösterilmemiştir. Bu nedenle birey, hangi davranışın suç sayıldığını bilse dahi, hangi davranışın kendisi hakkında suçluluk çıkarımına esas alınacağını bilememektedir.

II. ULUSLARARASI STANDARTLAR VE RAPORLAR IŞIĞINDA ÖRGÜTLÜ SUÇLULUKTA İNSAN HAKLARI SINIRLARI

Birinci bölümde incelenen içtihatlar, üyelik sınırının nerede durması gerektiğini doğrudan söylememektedir. Mahkeme neyin ihlal olduğunu veya neyin ihlal olmadığını göstermekte, ancak neyin isabetli olacağını göstermemektedir. Bu boşluğu, bağlayıcı uluslararası metinlerin ve uluslararası denetim organlarının sunduğu argümanlarla doldurulabilir.

A. Metinlerdeki Katılma Modeli

Örgütle bağlantılı ceza sorumluluğuna ilişkin uluslararası düzenlemeler sırasıyla incelendiğinde, bu metinlerin sorumluluğu tutarlı biçimde aynı esaslara dayandığı görülmektedir. Söz konusu metinlerin ortak özelliği, cezai sorumluluğu salt mensubiyete değil, örgütün faaliyetlerine bilerek katılma fiiline bağlamalarıdır.

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, taraf devletlere alternatif modeller sunmaktadır. Birinci modelde, maddi bir menfaat elde etme amacına yönelik ağır bir suçun işlenmesi konusunda anlaşmayı esas alan mutabakat modelidir. İkinci modelde ise, bir

kılamayacağını belirtmektedir. Terörle bağlantılı kararların özetleri için ayrıca bkz. European Court of Human Rights, Factsheet. Terrorism and the European Convention on Human Rights (Council of Europe) <<https://www.echr.coe.int/factsheets>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

⁵⁵ *Yüksel Yalçınkaya* (n 24) §§ 393-396 ve 402. Mahkeme § 396'da, ilgili hükmün başvuranın sendika ve dernek üyeliği bakımından yorumlanma biçiminin hükmün kapsamını öngörülemez şekilde genişlettiğini ve keyfi müdahalelere karşı gerekli asgari korumayı sağlamadığını tespit etmiştir.

örgütlü suç grubunun amacını ve genel suç faaliyetini veya söz konusu suçları işleme niyetini bilerek, grubun suç faaliyetlerine veya katılımının anılan suç amacının gerçekleşmesine katkı sağlayacağını bilerek diğer faaliyetlerine etkin biçimde katılmayı esas alan katılma modelidir⁵⁶.

Avrupa Birliği'nin örgütlü suçlulukla mücadeleyle ilişkin çerçeve kararı da aynı tekniği izlemektedir. Suç örgütünün amacını ve genel faaliyetini veya söz konusu suçları işleme niyetini bilerek ve bu katılımın örgütün suç faaliyetlerinin gerçekleşmesine katkı sağlayacağını bilinciyle, örgütün suç faaliyetlerine etkin biçimde katılan kişinin davranışı suç sayılmaktadır. Metin, katılmanın kapsamına bilgi veya maddi araç sağlama, yeni üye devşirme ve faaliyetlerin her türlü finansmanını da dahil etmektedir⁵⁷. Terörle mücadeleyle ilişkin direktif de örgütle bağlantılı suçları yönetme ve faaliyetlere katılma biçiminde kurmakta, katılımın örgütün suç faaliyetlerine katkı sağlayacağını bilinmesini aramaktadır⁵⁸.

Avrupa Konseyi düzlemi bakımından ise; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'ne 2015 tarihinde Riga'da imzaya açılan Ek Protokol'ün 2. maddesi, terör amaçlı bir topluluğa veya gruba katılmayı, bir topluluğun veya grubun bir ya da daha fazla terör suçunu işlemesi veya işlenmesine katkıda bulunması amacıyla o topluluğun ya da grubun faaliyetlerine katılmak olarak tanımlamakta ve taraf devletleri bu fiili hukuka aykırı ve kasten işlendiğinde suç saymakla yükümlü kılmaktadır⁵⁹. Protokol'ün açıklayıcı rapor metninde, hükmün kapsamını belirlerken ilgili paragrafta anılan faaliyetlerin amacı, terör suçlarının işlenmesine katkıda bulunmak veya bu suçların topluluk ya da grup adına işlenmesi olması gerektiğinden, bir terör

⁵⁶ United Nations Convention against Transnational Organized Crime (kabul 15 Kasım 2000, yürürlük 29 Eylül 2003) 2225 UNTS 209, m 2(a) ve m 5(1)(a). Hükmün metni ve uygulanmasına ilişkin öz değerlendirme usulü için bkz. United Nations Office on Drugs and Crime, *UNTOC Self-Assessment Questionnaire of the United States of America* <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/reviewmechanism/Countries/USA/UNTOC_Self-Assessment_Questionnaire_of_the_USA.pdf> Erişim Tarihi 27 Haziran 2026.

⁵⁷ Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organised crime [2008] OJ L300/42, m 1 ve 2 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008F0841>> Erişim Tarihi 21 Temmuz 2026.

⁵⁸ Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism [2017] OJ L88/6, m 2(3) ve 4 <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj/eng>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026.

⁵⁹ Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (Riga, 22 October 2015, CETS No 217) m 2 <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:22018A0622\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:22018A0622(02))> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2026. Protokol 1 Temmuz 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir, bkz. Council of Europe, 'The 2005 Warsaw Convention and its Additional Protocol' (*Council of Europe*) <<https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct/warsaw-convention-and-additional-protocol>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

topluluğuna veya grubuna salt pasif mensubiyetin ya da faal olmayan bir terör topluluğuna veya grubuna mensubiyetin suç sayılması Protokol uyarınca gerekli değildir⁶⁰.

Aynı yönde güncel metinde; Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'ni değiştiren ve 26 Mayıs 2026 tarihinde Strasburg'da imzaya açılan Protokol, terör suçu kavramını fiil ve amaç olmak üzere iki unsur üzerinden tanımlamaktadır⁶¹. Metne tersine yorum metoduyla bakıldığında önem arz eden husus, düzenlemenin neyi içerdiği kadar neyi içermediğidir. Avrupa Konseyi sistemi, terör suçunun tanımını fiil ve amaç ekseninde regüle ederken, terör örgütü kavramını ve örgütle bağlantılı sorumluluk biçimlerini tanımsız bırakmaya devam etmektedir. Protokol'ün açıklayıcı raporu da bu tespiti destekler niteliktedir; Rapora göre suçun unsurları, uluslararası hukuka ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına uygun olarak tanımlanmalıdır ki, ilgili kişiler hükmün lafzından veya yargısal yorumundan hangi eylem ve ihmallerin cezai sorumluluk doğuracağını öngörebiliyor olsun. Rapor ayrıca kastı ve derecesini, tanımın aşırı genişlemesine karşı birer sınır olarak konumlandırmakta, suç tanımında yer alan nitelendirici ifadelerin, tanımın gereğinden geniş tutulması nedeniyle suç teşkil etmemesi gereken davranışların da cezalandırılması (aşırı suç ihdası) ile keyfi uygulama tehlikesini önleme işlevi gördüğünü ve düzenlemenin gerçek terör faaliyetiyle yalnızca kuramsal bir bağlantısı bulunan davranışları suç saymayı amaçlamadığını açıkça belirtmektedir⁶². Ancak ne var ki; Avrupa Konseyi, terör suçunun tanımını kaleme alırken kanunilik ilkesinin bütün gereklerini metnin içine yerleştirmiş, aynı özeni örgüt ve mensubiyet kavramları bakımından göstermemiştir. Değiştirilen 1. maddenin Ek Protokol'e de uygulanacak olması nedeniyle, katılma suçunun

⁶⁰ Council of Europe, *Explanatory Report to the Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (CETS No 217, 22 October 2015) § 37 <<https://rm.coe.int/168047c5ec>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026. Tespitin denetim organı tarafından aynen aktarılışı için bkz. Consultation of the Parties to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, *Thematic Assessment Report on the Implementation of Article 2 of the Additional Protocol* (COP(2023)01, 21 November 2023) § 13 <<https://rm.coe.int/cop-2023-01-eng-article-2-of-cets-217-report/488029b16f>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

⁶¹ Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (Strasbourg, 26 May 2026, CETS No 231) m 1 <<https://rm.coe.int/1680b6a6b6>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026. Açıklayıcı rapor bakımından bkz. aşağıda (n 62). Protokol Bakanlar Komitesi tarafından 9 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilmiş, imzaya açılmasına ilişkin karar 10 Aralık 2025 tarihinde alınmıştır, bkz. Council of Europe, 'Committee of Ministers adopts the decision to open the Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism' (*Council of Europe*, 10 December 2025) <<https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/-/committee-of-ministers-adopts-the-decision-to-open-the-protocol-amending-the-council-of-europe-convention-on-the-prevention-of-terrorism>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

⁶² Council of Europe, *Explanatory Report to the Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (CETS No 231, Strasbourg, 26 May 2026) §§ 7, 26, 27, 28, 29 ve 34 <<https://rm.coe.int/1680b6a82a>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026. Değiştirilen 1. maddenin Ek Protokol'e uygulanması hakkında bkz. § 16.

içeriği artık yeni ve ayrıntılı biçimde tanımlanmış terör suçu kavramına bağlanmakta, buna karşılık katılmanın yöneldiği yapının tanımı boş bırakılmaktadır. Yani tanım çalışmaları, fiil düzleminde ilerlemiş, örgütsel bağ düzleminde ise gelişimini durdurmuştur.

Bu itibarla söz konusu metinlerde, örgütsel sorumluluk, fiil esaslı katılma ile açık bir bilişsel unsurun birleşiminden doğmakta ancak hiçbir üyeliği bir statü olarak tanımlamamakta, hiçbir pasif mensubiyetin suç sayılmasını talep etmemektedir. Başka bir ifadeyle uluslararası hukuk, örgüte katılma fiilinin nasıl tanımlanacağına ilişkin somut bir düzenleme örneği sunarken, üyeliğin bir statü olarak nasıl tanımlanacağına ilişkin herhangi bir örnek içermemektedir. Dolayısıyla ulusal hukuk düzenlerinin ağırlıklı olarak statü esaslı bir düzenleme tekniğini benimsemesi, uluslararası bir yükümlülüğün zorunlu sonucu değil, ulusal kanun koyucunun kendi tercihidir.

B. Denetim Organlarının Verileri ve Avrupa Konseyi Sistemi

Ek Protokol'ün 2. maddesinin taraf devletlerce nasıl uygulandığı, Taraflar Danışma Toplantısı tarafından hazırlanan tematik değerlendirme raporunda incelenmiştir. Rapor, otuz devletin cevabına dayanan ve doğrudan üyelik kavramını konu alan uluslararası belgelerden biridir.

Rapor ilk olarak, bütün cevap veren ülkelerin bir katılma suçu öngördüğünü, çoğunluğun Protokol'e yakın geniş bir formülasyonu tercih ettiğini, en az bir ülkenin ise katılma kapsamındaki katkı türlerini sayma yolunu seçtiğini ve bu ikinci yaklaşımın cezalandırılan davranış bakımından daha yüksek derecede hukuki öngörülebilirlik sağladığını kaydetmektedir⁶³.

Raporda yer alan ikinci bulgu ise çalışmamız bakımından daha büyük önem taşımaktadır; zira bu bulgu, taraf devletlerin uygulamalarının Protokol'ün öngördüğü asgari çerçeveyi önemli ölçüde aştığını ortaya koymaktadır. Protokol, yalnızca mensup olmayı suç saymayı taraf devletlerden istememekte, cezalandırmayı grubun faaliyetlerine katılma fiiline bağlamaktadır. Buna karşılık cevap veren devletlerin önemli bir bölümü, grubun suç faaliyetine faal biçimde veya doğrudan katılmayan, yani yalnızca yapıya mensup olan kişilere de ceza sorumluluğu yükleyebildiklerini bildirmiştir. Bu durum, Protokol'ün suç olarak düzenlenmesini gerektirmediği davranışların ulusal düzeyde de cezalandırılabilirdiği anlamına gelmektedir. Bazı ülkeler, gerekli kastın varlığının kabul edilebilmesi için katılma veya amaca katkıya ilişkin bir

⁶³ Consultation of the Parties, *Thematic Assessment Report* (n 60) § 16.

eylemin ispatının gerekeceğini vurgulamış, buna karşılık bazı sistemlerde salt gruba giriş dahi, giriş grup bakımından önemli bir değer taşıyorsa yeterli görülebilmektedir⁶⁴. Ulusal içtihat verileri de aynı ölçüde dağınıktır. Bir hukuk düzeninde kişinin belirli bir suçun işlenmesine faal biçimde dahil olması veya grubun suç amaçlarının tam niteliğini bilmesi aranmamakta, salt gruba mensubiyet yeterli sayılmaktadır. Bir başka hukuk düzeninde ise mensup olarak katılma bakımından olası kast yeterli görülmemekte, failin topluluğun yaşamına katılmayı sürdürme iradesi ve rızaya dayalı dahil olma bilinci ayrıca aranmaktadır⁶⁵.

Aynı andlaşma hükmünün taraf devletlerde bu denli farklı biçimlerde uygulanması, söz konusu hükmün kanunilik ilkesi bakımından taraf devletler arasında ortak bir öngörülebilirlik sağlamadığını göstermektedir. Benzer bir dağınıklığın Avrupa Birliği hukukunda da görülmesi dikkat çekicidir. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın Belçika, Almanya, Yunanistan, İspanya, Fransa, Hollanda ve İsveç'te yüz yedi uygulayıcı ve uzmanla yapılan görüşmelere dayanan raporu da aynı yönde bulgular ortaya koymaktadır⁶⁶. Rapora göre terör örgütüne katılma suçu, uygulamada her şeyi kapsayan bir genel hükme dönüşmekte ve çok geniş bir davranış yelpazesini kavramaktadır. Raporda görüşülen uygulayıcıların bir kısmı, bu suça başvurulmasının kastın ispatlanması yerine varsayılması sonucunu doğurduğunu ve hukuki belirliliği zayıflattığını belirtmiştir. Aynı bulgular, direktifin maddi ceza hükümlerindeki muğlaklığın soruşturma yetkilerinin kullanımına da yansıdığını ve gündelik davranışları kapsayan hazırlık suçlarının sınırlarının belirsizleştiğini göstermektedir. Rapor buradan hareketle üye devletleri, terör alanındaki suç tanımlarının öngörülebilir ve açık olmasını sağlamaya ve açıkça tanımlanmış suçlar yerine geniş, her şeyi kapsayan hükümler kullanmaktan kaçınmaya davet etmektedir⁶⁷. Bir denetim organının etkinlik tavsiyesiyle bir temel haklar kurumunun belirlilik uyarısının aynı kavramda buluşması, çalışma konumuzun Avrupa Birliği hukukunda da önem arz ettiğini göstermektedir.

⁶⁴ ibid § 17.

⁶⁵ ibid §§ 43 ve 46.

⁶⁶ European Union Agency for Fundamental Rights, *Directive (EU) 2017/541 on Combating Terrorism. Impact on Fundamental Rights and Freedoms* (Publications Office of the European Union 2021) 9-10 ve 33-35 <<https://fra.europa.eu/en/publication/2022/directive-eu-2017541-combating-terrorism-impact-fundamental-rights-and-freedoms>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026. Rapor Belçika, Almanya, Yunanistan, İspanya, Fransa, Hollanda ve İsveç'te yüz yedi uygulayıcı ve uzmanla yapılan görüşmelere dayanmaktadır.

⁶⁷ European Union Agency for Fundamental Rights (n 66) 6-7. Raporun birinci görüşü, üye devletleri terör alanındaki suç tanımlarının öngörülebilir ve açık olmasını sağlamaya, geniş ve her şeyi kapsayan hükümler yerine açıkça tanımlanmış suçlar öngörmeye davet etmektedir.

Buna karşın Taraflar Danışma Toplantısı, taraf devletleri 2. maddedeki hükümlere iç hukuklarına uygun biçimde mümkün olan en geniş uygulamayı sağlamaya davet etmekte ve ilgili ulusal içtihadın bu konuda gereksiz sınırlamalar getirmemesini beklemekte olması yönüyle bir iç çelişki de barındırmaktadır⁶⁸. Buna karşılık aynı uluslararası kuruluşun, yani Avrupa Konseyi'nin yargı organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, aynı dönemde ve aynı suç tipi bakımından bireyselleştirilmiş ve bağlamsal bir manevi unsur tespiti aramaktadır. Böylece Avrupa Konseyi bünyesindeki iki organ, aynı hükmün etrafında birbirine karşıt yönde işlemektedir; sözleşmenin uygulanmasını izleyen organ kapsamın genişletilmesini teşvik ederken, sözleşmeye uygunluğu denetleyen yargı organı kapsamın bireyselleştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kanaatimizce bu farklılık, her iki organın da kendi görev alanının sınırları içinde hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Taraflar Danışma Toplantısı'nın mümkün olan en geniş uygulama çağrısı, ancak 2. maddenin kapsamı içinde kalan davranışlar bakımından bir anlam ifade eder. Maddenin açıklayıcı raporu ise pasif mensubiyeti bu kapsamın dışında bırakmıştır. Dolayısıyla iki organın görev alanları arasında gerçek bir çatışma bulunmamakta, yalnızca bir yorum farkı söz konusu olmaktadır. Denetim organının tam uygulama çağrısı, Protokol'ün suç saymayı gerektirdiği davranışların, yani grubun faaliyetlerine katılma fiillerinin hiçbirinin ulusal içtihatla kapsam dışında bırakılmaması anlamına gelir. Bu çağrı, Protokol'ün suç saymayı hiç istemediği bir alanın, yani salt mensubiyetin cezalandırılmasını kapsayacak biçimde okunamaz. Kısacası tam uygulama talebi katılma fiilinin kapsamına ilişkindir, mensubiyet statüsünün kapsamına ilişkin değildir. Bu ayrım gözetilmediği takdirde, denetim organının suç tanımının etkin uygulanmasına yönelik tavsiyesi, ulusal düzeyde suç tanımının kapsamının genişletilmesine gerekçe olarak gösterilebilecektir.

C. Venedik Komisyonu ve Birleşmiş Milletler Mekanizmaları

Venedik Komisyonu, 2016 yılında kabul ettiği görüşünde silahlı örgüt üyeliğine ilişkin hükmün dar yorumlanması gerektiğini, örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin de üye gibi cezalandırılmasını öngören ibarenin kaldırılması gerektiğini ve ilgili hükümleri uygulayan mahkeme uygulamasının bu sorunları yeterince hafifletmediğini belirtmiştir⁶⁹. Komisyon, kanunun ne silahlı örgüt ne de silahlı grup kavramını tanımladığını,

⁶⁸ Consultation of the Parties, *Thematic Assessment Report* (n 60) §§ 62 ve 64.

⁶⁹ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Opinion on Articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code of Turkey* (No 831/2015, CDL-AD(2016)002, 15 March 2016) § 128 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)002-e)> Erişim Tarihi

örgütün unsurlarına ilişkin kıstasların ancak yüksek mahkeme kararlarında sayıldığını da kaydetmiştir. Görüşün üyelik tartışması bakımından değeri, bu kıstası bir delil değerlendirme tekniği olarak değil, cezalandırılabilirliğin sınırını çizen bir güvence olarak ele almasında yatmaktadır.

Komisyon görüşünün gerekçe yapısı ayrıca incelenmeye değerdir, zira çalışmanın kurduğu çerçeveye birebir örtüşmektedir. Komisyon, sorunu terörle mücadelenin gerekliliğini reddederek değil, kullanılan tekniğin kanunilik ilkesiyle bağdaşıp bağdaşmadığını sorarak ele almaktadır. Komisyon'un eleştirileri birbirini izleyen üç tespit üzerine kuruludur; buna göre öncelikle kavramlar kanunda tanımlanmamış, ardından tanım yapma görevi yüksek mahkeme içtihadına bırakılmış, son olarak da bu içtihat öngörülebilirliği sağlayacak istikrar ve açıklığa kavuşturulamamıştır. Birbirine bağlı bu tespitler, birinci bölümde yollama tekniğine ilişkin olarak yapılan değerlendirmelerin bağımsız bir denetim organı tarafından da paylaşıldığını göstermektedir. Komisyonun örgüt adına suç işleme hükmüne ilişkin kaldırma önerisi de aynı mantığa dayanmaktadır; söz konusu ibare, üye olmayan kişiyi üye gibi cezalandırarak üyelik statüsünün kurucu unsurlarını ispat yükünden muaf tutmakta ve böylece tipikliği fiilen ortadan kaldırmaktadır. Komisyonun sonraki tarihli görüşleri de aynı endişeyi sürdürmekte, ilgili hükümlerin kapsamının ifade özgürlüğü üzerinde doğurduğu etkiye dikkat çekmektedir⁷⁰. Bu görüşlerin tek bir ülke uygulamasına ilişkin olması, ortaya koydukları kıstasın ülkeye özgü olduğu anlamına gelmemektedir; Komisyon burada üyelik tipikliğinin kanunda tanımlanması gerektiği yolunda genel bir standardı somut bir örnek üzerinden ifade etmektedir.

Birleşmiş Milletler nezdinde ise tartışmanın son yıllarda tanım sorunundan örgüt ve örgütle bağlantılı sorumluluk biçimlerinin tanımlanmasına doğru genişlediği görülmektedir. Terörle mücadelede insan haklarının korunmasına ilişkin özel raportör, 2026 yılında İnsan Hakları Konseyi'ne sunduğu raporunda 2010 tarihli model terör tanımını güncellemiş ve devletleri terörizmi insan haklarını koruyacak biçimde tanımlamaya çağırmıştır⁷¹. Raporun

14 Temmuz 2026. Aynı tespitlerin yinelenmesi için ayrıca bkz. Venice Commission, *Opinion on the Suspension of the Second Paragraph of Article 83 of the Constitution of Turkey* (CDL-AD(2016)027, 2016) § 53.

⁷⁰ Venice Commission, *Opinion on Articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code of Turkey* (n 69) § 124. Aynı çerçevedeki sonraki değerlendirme için bkz. Venice Commission, *Opinion on the Suspension of the Second Paragraph of Article 83 of the Constitution of Turkey* (n 69) § 79.

⁷¹ United Nations Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while Countering Terrorism (Ben Saul), *Defining Terrorism to Respect and Protect Human Rights* (A/HRC/61/52, 8 January 2026) <<https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc6152-defining-terrorism-respect-and-protect-human-rights>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026.

sunumunda, muğlak ve aşırı geniş tanımların onlarca yıldır sayısız insan hakları ihlaline yol açtığı, terörle mücadele mevzuatının kötüye kullanımının eleştirmenleri ve sivil toplumu bastırmak için tercih edilen bir araç haline geldiği ve uluslararası hukukun terör suçlarının kişilerin sorumluluklarını anlayabilecekleri ölçüde kesin olmasını gerektirdiği vurgulanmıştır⁷². Aynı özel raportörlüğün Avrupa Konseyi'nin tanım çalışmasına yönelttiği eleştiri de belirtilmelidir. Özel raportör, Avrupa Konseyi taslağının Avrupa Birliği tanımındaki insan haklarıyla bağdaşmayan unsurları yeniden ürettiğini ileri sürmüş ve konuya ilişkin diplomatik bir bildirim gönderdiğini açıklamıştır⁷³.

Bahse konu metinler bağlayıcı yargı kararı değil izleme ve tavsiye belgeleridir. Hazırlanma usulleri çelişmeli bir yargılamaya dayanmaz, siyasi bağlamdan bağımsız değildirler ve ilgili devlet makamları değerlendirmelerin bir kısmına itiraz etmektedir. Bu nedenle söz konusu belgeler, taraf devletler bakımından bağlayıcı olan ve Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca uyulması zorunlu bulunan AİHM kararlarıyla aynı hukuki etkiye sahip değildir. Buna karşılık bu belgelerin yönetsel değeri bağlayıcılıklarından değil, birbirini bağımsız biçimde doğrulamalarından kaynaklanmaktadır. Farklı usullerle çalışan ve farklı denetim yaklaşımlarını benimseyen bu organların birbirinden bağımsız olarak aynı normatif eksikliğe dikkat çekmesi, kanaatimizce tespit edilen sorunun tek bir organın hatalı değerlendirmesinden veya siyasi tercihindən kaynaklanmadığına işaret etmektedir. Bu durum tek başına kesin bir delil niteliği taşımamakla birlikte, üyelik suçunun yeterince tanımlanmamış olmasının yalnızca münferit bir uygulama sorunu olduğunu savunan görüşün ikna ediciliğini önemli ölçüde zayıflatmaktadır.

D. Suç Tanımı Dışında Bırakılması Gereken Davranışların Hukuki Dayanağı

Şiddet içermeyen, yasal faaliyetler kapsamında kalan davranışların ve pasif sempatanlığın ceza sorumluluğu dışında tutulması, bu çerçevede bir ceza siyaseti tercihi değildir. Birbirinden bağımsız beş hukuki dayanağı bulunmaktadır⁷⁴. Birincisi, Avrupa Konseyi Ek Protokolü'nün açıklayıcı raporunun pasif mensubiyetin suç sayılmasını gerekli görmemesidir. İkincisi, 11. maddenin kanunilik ayağının somut uygulamasında ortaya çıkan öngörülebilirlik şartıdır. Üçüncüsü, 7. maddede öngörülen manevi bağ gerekliliğidir.

⁷² Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 'World must define terrorism to protect human rights. UN expert' (*OHCHR*, 10 March 2026) <<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/03/world-must-define-terrorism-protect-human-rights-un-expert>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026.

⁷³ Ben Saul, 'The Council of Europe's Proposed Definition of Terrorism Infringes Human Rights' (*EJIL: Talk!*, 18 February 2025) <<https://www.ejiltalk.org/the-council-of-europes-proposed-definition-of-terrorism-infringes-human-rights/>> Erişim Tarihi 21 Temmuz 2026.

⁷⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (n 66) 9-10.

Dördüncüsü, Birleşmiş Milletler bünyesinde yürütülen model tanım çalışmalarının kesinlik talebidir. Beşincisi, 2026 tarihli Avrupa Konseyi Protokolü'nün açıklayıcı raporunda yer alan ve düzenlemenin din ve vicdan özgürlüğü ile ifade özgürlüğü gibi insan hakları hukuku tarafından korunan meşru faaliyetleri suç saymaması gerektiğini, bir ülkenin temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını değiştirmeye yönelik şiddet içermeyen girişimlerin suç sayılacak veya bastırılacak biçimde yorumlanamayacağını belirten tespittir⁷⁵.

Terör şiddetine karşı önleyici tedbir alma yükümlülüğü Sözleşme'nin kendisinden doğmaktadır ve aşırı dar bir üyelik tanımı bu yükümlülüğün yerine getirilmesini zorlaştırabilir. Ancak pozitif yükümlülük, önleyici yetkilerin varlığını meşrulaştırır; kanunilik güvencesinin gevşetilmesini meşrulaştırmaz. Nitekim Sözleşme sistemi, önleyici tedbirler ile ceza arasında ayırım yapmakta ve önleyici nitelikteki bazı ağır tedbirleri ceza kavramı dışında bırakmaktadır. Devletin elinde ceza dışında araçlar bulunması, üyelik tipikliğini genişletme ihtiyacını azaltmaktadır.

Mahkeme, projeleri demokratik toplum kavramıyla çelişen ve demokrasi için ciddi bir tehdit oluşturan siyasi partilerin kapatılmasını 11. maddeye aykırı bulmamıştır⁷⁶. Ne var ki anılan içtihat, bir tüzel kişiliğe yönelen ve ölçülülük denetimine tabi tutulan bir tedbire ilişkindir. Bireyin mensubiyet nedeniyle cezai sorumluluğu ise farklı bir niteliktedir ve 7. maddenin askıya alınamaz güvencelerine tabidir. Hakkın kötüye kullanma yasağı, Sözleşme'ye dayanılarak Sözleşme haklarının yok edilmesini engeller; kanunilik güvencelerini esnetmez.

Son olarak, uluslararası denetim organlarının çalışmalarına ilişkin bir eksikliğe değinilmelidir. Bu organlar mevcut uygulamaları eleştirmekle birlikte, örgütle bağlantılı ceza sorumluluğunun Sözleşme'ye uygun biçimde nasıl düzenlenebileceğine, yani örgütsel bağın unsurlarına, aranacak ispat ölçüsüne ve orantılılık kistasına ilişkin bütüncül bir düzenleme önerisi geliştirmemiştir. Yukarıda incelenen bağlayıcı metinler bir katılma modeli öngörmekle birlikte, bu modelin ispat hukuku bakımından nasıl uygulanacağını belirlememektedir. Kanaatimizce bu eksikliğin giderilmesi, uluslararası denetim organlarından ziyade ulusal kanun koyucunun ve ceza hukuku doktrininin görevidir.

⁷⁵ Council of Europe, *Explanatory Report to the Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (n 62) § 36.

⁷⁶ AİHM Herri Batasuna and Batasuna v Spain App nos 25803/04 and 25817/04 (ECtHR, 30 June 2009) §§ 91-95. Mahkeme § 91'de ilgili siyasi partilere atfedilebilen eylem ve söylemlerin bir bütün olarak demokratik toplum kavramıyla bağdaşmayan bir toplum modeli ortaya koyduğunu, §§ 93-95'te ise kapatma tedbirinin izlenen meşru amaçla orantılı olduğunu ve 11. maddenin ihlal edilmediğini tespit etmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, örgütlü suçlulukta üyelik sınırına dair aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır.

Birinci sonuç bir normatif niteliktedir. Sınraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nden Avrupa Birliği'nin çerçeve kararı ve terörle mücadele direktifine, oradan Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'nin Riga Ek Protokolü'ne uzanan bağlayıcı metinlerin tamamı, örgütsel ceza sorumluluğunu fiil esaslı katılma ile açık bir bilme unsurunun birleşimi üzerine kurmaktadır. Hiçbiri salt pasif mensubiyetin suç sayılmasını talep etmemekte, Riga Protokolü'nün açıklayıcı raporu bunu açıkça dışlamaktadır. Buna karşılık hiçbir bağlayıcı metin üyeliği bir statü olarak tanımlamamakta, hatta 2026 tarihli en yeni Avrupa Konseyi protokolü terör suçunun tanımını fiil ve amaç ekseninde regüle ederken örgüt kavramını ve örgütle bağlantılı sorumluluk kavram çerçevelerini tanımsız bırakmaktadır. Uluslararası hukuk katılma fiili için pozitif bir model sunmakta, üyelik statüsü için hiçbir model sunmamaktadır. Bu düzenleme tekniği asimetrisinin doğrudan sonucu, üyelik sınırının önceden yasama yoluyla değil sonradan yargısal denetim yoluyla çizilmesidir.

İkinci sonuç, statü esaslı tipikliğin öngörülebilirlik denetimi bakımından doğurduğu yapısal soruna ilişkindir. Mahkeme öngörülebilirliği failin bakış açısından ve fiilin işlendiği ana göre değerlendirmekte, bu ise belirli bir anda gerçekleştirilmiş belirli bir fiilin varlığını varsaymaktadır. Tipikliğin merkezine bir davranış değil bir durum yerleştirildiğinde bu varsayım karşılanmaz. Fail, o anda yaptığı şeyin suç olup olmadığını değil ancak yaptıklarının toplamının ileride nasıl nitelendirileceğini sorabilir. Bu ise kanunilik ilkesinin davranış yönlendirme fonksiyonunu gerektiğinde kullanılabilmek üzere pasif hale getirilmesidir.

Üçüncü sonuç, manevi unsurun kanunilik denetimine taşınmasının gerekçesine ilişkindir. Mahkeme manevi bağ şartını kusurluluk doktrininden değil öngörülebilirliğe dayandırmaktadır; öngörü zaten bir zihinsel durum olduğuna göre, hiçbir manevi bağ aramayan bir norm tanımı gereği öngörüleemeyeni cezalandırmaktadır. Bu gerekçeye suç tipinin yapısından kaynaklanan bir zorunluluk da eklenmektedir; zira maddi unsur bir statüye indirgendiğinde, tipikliği bireyselleştiren tek unsur olarak manevi unsur kalır ve kanunilik güvencesi ancak onun üzerinden yerine getirilebilir. Yani maddi unsur ne kadar statüye yaklaşırsa, kanunilik yükü o kadar manevi unsur alanına taşınmak zorunda kalır.

Dördüncü sonuç zamansaldır. Statü, doğası gereği mütemadiliği ifade ederek zamanı silme eğilimindedir ve mütemadi bir suç tipinde suç tarihinin belirsizleşmesi yalnızca zamanaşımını ve lehe kanun uygulamasını değil, geriye yürüme yasağının denetlenebilirliğini

de zayıflatmaktadır. Mahkeme'nin ceza sorumluluğunun suçun zamansal çerçevesiyle sıkı biçimde sınırlı biçimde değerlendirilmesi gerektiği yolundaki tespiti, bu eğilime karşı, ceza sorumluluğunu yeniden fiilin işlendiği zaman dilimine bağlama işlevi görmektedir.

Beşinci sonuç, Sözleşme denetiminin ulusal hukuktaki kıstasları bağlayıcı hale getiren niteliğine ilişkindir. Mahkeme'nin üyelik davalarındaki ihlal tespitleri, tamamen normun muğlaklığına değil, ulusal mahkemelerin kendi hukuklarının aradığı unsurlardan sapmasına da dayanmaktadır. Güvenceyi koyan AİHM değildir; güvence zaten iç hukukta bulunmaktadır. Bu durumun paradoks oluşturan bir sonucu, bir kıstası benimseyip ondan sapmanın, kıstası hiç öngörmemiş olmakla aynı veya daha ağır bir uluslararası sorumluluk doğurmasıdır.

Altıncı sonuç, Avrupa Konseyi sisteminin kendi içindeki çelişkili farklı değerlendirmelere ilişkindir. Taraflar Danışma Toplantısı, katılma suçunun mümkün olan en geniş biçimde uygulanmasını tavsiye etmekte ve ulusal içtihadın gereksiz sınırlamalar getirmemesini beklemekteyken, Mahkeme aynı kavramlar bakımından bireyselleştirilmiş bir manevi unsur tespiti aramaktadır. Söz konusu madde pasif mensubiyeti kapsam dışında bıraktığına göre, etkinlik tavsiyesi bir mensubiyet statüsünün genişletilmesinin gerekçesi olarak kullanılamaz. Taraflar Danışma Toplantısı raporunun ortaya koyduğu ulusal uygulamalar arasındaki farklılık ise kendi başına kanunilik ilkesi bakımından önemli bir veri niteliği taşımaktadır. Bir hukuk düzeninde kişinin gruba mensup olması, grubun suç amaçlarının tam niteliğini bilmesi aranmaksızın mahkumiyet için yeterli sayılırken, bir başka hukuk düzeninde olası kast dahi yetersiz görülmekte ve failin yapının yaşamına katılmayı sürdürme iradesi ile rızaya dayalı dahil olma bilinci ayrıca aranmaktadır. Aynı andlaşma hükmünün taraf devletlerde birbirine bu ölçüde zıt sonuçlar üretmesi, hükmün taraf devletler arasında ortak bir öngörülebilirlik zemini kurmadığını göstermektedir. Sonuç, kişinin Avrupa Konseyi coğrafyasında yer değiştirmekle aynı davranış bakımından tipiklik dışında kalmaktan mahkum edilebilir olmaya geçebilmesidir.

Yedinci sonuç dijital ispat araçlarına ilişkindir. Bu bağlamda verinin hukuka uygun biçimde elde edilip edilmediği ile bu veriye yüklenen hukuki anlamın isabetli olup olmadığı birbirinden ayrı iki sorundur; ancak uygulamada ikinci sorunun çoğu zaman birinci soruna indirgendiği görülmektedir. Dijital ispat araçları ne kadar nesnel görünürse tipikliğin yerine geçme ihtimali o kadar artmakta, durum gösterge olarak yeterli sayıldığı andan itibaren suçun unsurları uygulanmayıp varsayılmaktadır. İçtihattan türetilebilecek asgari kıstaslar, verinin

bireysel atfedilebilirliği, anlamın ilgili döneme göre tespiti, çıkarımın gerekçelendirilmesi ve teknik kurguya etkili itiraz imkanıdır.

Sekizinci sonuç, ifade ve örgütlenme özgürlükleri kesişimine ilişkindir. Korunan özgürlüğün suçun unsuru sayılması ile korunan davranışın statünün delili sayılması iki ayrı katman oluşturmakta ve ikinci katman suç tanımı üzerinden yürütülen bir kanunilik denetimiyle görülememektedir. Ortaya çıkan iki katmanlı caydırıcı etkide birey, hangi davranışın suç sayıldığını bilse dahi hangi davranışın kendisi hakkında suçluluk çıkarımına esas alınacağını bilememektedir. Bu nedenle şiddet içermeyen ve yasal faaliyetler kapsamında kalan davranışlar ile pasif sempatanlığın diğer cezalandırma alanları harici yalnızca bu suç bakımından ceza sorumluluğu dışında bırakılması gerekmektedir.

Son olarak, çalışma boyunca savunulan görüşün ceza siyaseti bakımından ne anlama geldiğinin de açıklanması gerekir. Örgütlü suçluluk ve terörizm, devletin cezalandırma yetkisinin yanı sıra bireylerin yaşam hakkını ve maddi ve manevi varlığını koruma yükümlülüğünü de doğrudan ilgilendiren en ağır tehlikeler arasında yer almaktadır. Nitekim Sözleşme sistemi de devletlere bu alanda etkili ceza hükümleri öngörme ve etkili soruşturma yürütme yönünde pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Kanaatimizce üyelik tipikliğinin belirsiz bırakılması bu mücadeleyi güçlendirmemekte, tam tersine zayıflatmaktadır. Kurucu unsurları gösterilmemiş bir suç tipi, verilen mahkumiyetleri uluslararası denetim önünde kırılğan hale getirmekte, yeniden yargılamalara ve toplu başvurulara yol açmakta, adli kaynakları asıl faillerden uzaklaştırmakta ve nihayetinde cezalandırmanın toplumsal meşruiyetini aşındırmaktadır. Tanımın netleştirilmesi, örgüt kurucularının, yöneticilerinin ve yapının suç amacını bilerek ona süreklilik gösteren katkı sunan mensuplarının cezalandırılmasını kolaylaştırır, zira bu kişiler bakımından unsurların ispatı zaten mümkündür. Örgütlü suçlulukla mücadeleyi zayıflatan hususun bizzat bu alandaki normatif ve kavramsal belirsizlik olduğu gözetildiğinde, söz konusu alana yönelik araştırma ve çalışmaların nihai gayesini, mücadelenin bilimsel temelde gelişerek dayanıklı, tutarlı ve öngörülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlama gayreti olarak nitelendirilmelidir.

Nihayet, çalışmanın geleceğe yönelik çalışmalara bıraktığı iki araştırma alanı bulunmaktadır. Birincisi, Riga Protokolü'nün 2. maddesine ilişkin ulusal uygulama dağılımının, birincil mevzuat metinlerine dayalı sistematik bir karşılaştırmayla derinleştirilmesidir. İkincisi, dijital ispat araçlarının ispat değerine ilişkin asgari kıstasların,

Mahkeme içtihadından tümevarımla değil, ceza muhakemesi hukukunun dijital ceza muhakemesi güvenceleri çerçevesinde belirti delili ile birlikte yeniden ele alınmasıdır.

KAYNAKÇA

Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (Riga, 22 October 2015, CETS No 217) <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:22018A0622\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:22018A0622(02))> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2026.

Altıparmak K ve Budak R, ‘Yasak v Türkiye. A Green Light to the Retrospective Application of Criminal Law in Terror Cases’ (*Strasbourg Observers*, 29 November 2024) <<https://strasbourgobservers.com/2024/11/29/yasak-v-turkiye-a-green-light-to-the-retrospective-application-of-criminal-law-in-terror-cases/>> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2026.

Andrijauskaitė A, ‘The Principle of Legality as a Way to Control Sanctioning Content under ECHR’ (*RealLaw Blog*, 27 October 2021) <<https://realaw.blog/2021/10/27/the-principle-of-legality-as-a-way-to-control-sanctioning-content-under-echr-by-agne-andrijauskaite/>> Erişim Tarihi 24 Haziran 2026.

Article 19 ve Turkey Litigation Support Project, *Rule 9 Submission in the Işıkırık Group of Cases* (March 2020) <<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/03/Rule-9-submission-Isikirik-group-ARTICLE-19-and-TSLP.pdf>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

Artuk ME, Gökçen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Adalet Yayınevi 2022).

Ashworth A ve Zedner L, *Preventive Justice* (Oxford University Press 2014).

Asp P, ‘Preventionism and Criminalization of Nonconsummate Offences’ iç Ashworth A, Zedner L ve Tomlin P (ed), *Prevention and the Limits of the Criminal Law* (Oxford University Press 2013) 23-46.

Carvalho H, *The Preventive Turn in Criminal Law* (Oxford University Press 2017).

Consultation of the Parties to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, *Thematic Assessment Report on the Implementation of Article 2 of the Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (COP(2023)01, 21 November 2023) <<https://rm.coe.int/cop-2023-01-eng-article-2-of-cets-217-report/488029b16f>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organised crime [2008] OJ L300/42 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008F0841>> Erişim Tarihi 21 Temmuz 2026.

Council of Europe, ‘Committee of Ministers adopts the decision to open the Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism’ (*Council of Europe*, 10 December 2025) <<https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/-/committee-of-ministers-adopts-the-decision-to-open-the-protocol-amending-the-council-of-europe-convention-on-the-prevention-of-terrorism>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

Council of Europe, ‘The 2005 Warsaw Convention and its Additional Protocol’ (*Council of Europe*) <<https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct/warsaw-convention-and-additional-protocol>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

Council of Europe, *Explanatory Report to the Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (CETS No 217, 22 October 2015) <<https://rm.coe.int/168047c5ec>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026.

Council of Europe, *Explanatory Report to the Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism* (CETS No 231, Strasbourg, 26 May 2026) <<https://rm.coe.int/1680b6a82a>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA [2017] OJ L88/6 <<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj/eng>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026.

Eren CS, İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Örgütü Üyeliği Suçu (Seçkin Yayınevi 2020).

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Opinion on Articles 216, 299, 301 and 314 of the Penal Code of Turkey* (No 831/2015, CDL-AD(2016)002, 15 March 2016) <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)002-e)> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2026.

European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Opinion on the Suspension of the Second Paragraph of Article 83 of the Constitution of Turkey* (CDL-AD(2016)027, 2016).

European Court of Human Rights, ‘Grand Chamber judgement concerning Türkiye’ (ECHR, 5 May 2026) <<https://www.echr.coe.int/w/grand-chamber-judgement-concerning-t%C3%BCrkiye>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

European Court of Human Rights, *Factsheet. Terrorism and the European Convention on Human Rights* (Council of Europe) <<https://www.echr.coe.int/factsheets>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

European Court of Human Rights, *Guide on Article 7 of the Convention. No Punishment without Law* (Council of Europe, 28 February 2026) <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_7_eng> Erişim Tarihi 16 Haziran 2026.

European Union Agency for Fundamental Rights, *Directive (EU) 2017/541 on Combating Terrorism. Impact on Fundamental Rights and Freedoms* (Publications Office of the European Union 2021) <<https://fra.europa.eu/en/publication/2022/directive-eu-2017541-combating-terrorism-impact-fundamental-rights-and-freedoms>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

Evik VS, 'Silahlı Örgütlenme Suçu' (2006) 1 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 101-133.

İçel K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Beta Basım Yayım 2023).

Kan SG, 'Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma Suçu' (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2024).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, ‘World must define terrorism to protect human rights. UN expert’ (OHCHR, 10 March 2026) <<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2026/03/world-must-define-terrorism-protect-human-rights-un-expert>> Erişim Tarihi 9 Haziran 2026.

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020).

Özgenç İ, *Suç Örgütleri* (15. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2020).

Öztürk B, Tezcan D ve Erdem MR (ed), *Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Panebianco G, ‘The Nulla Poena Sine Culpa Principle in European Courts Case Law’ iç Ruggeri S (ed), *Human Rights in European Criminal Law* (Springer 2015) 47-76.

Peristeridou C, *The Principle of Legality in European Criminal Law* (Intersentia 2015) <<https://doi.org/10.26481/dis.20151211cp>> Erişim Tarihi 18 Haziran 2026.

Protocol amending the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (Strasbourg, 26 May 2026, CETS No 231) <<https://rm.coe.int/1680b6a6b6>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026.

Rychlewska A, ‘The Nullum Crimen Sine Lege Principle in the European Convention of Human Rights. The Actual Scope of Guarantees’ (2016) 36 Polish Yearbook of International Law 163-186 <<https://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/pyil/article/view/2611>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

Saul B, ‘The Council of Europe’s Proposed Definition of Terrorism Infringes Human Rights’ (*EJIL: Talk!*, 18 February 2025) <<https://www.ejiltalk.org/the-council-of-europes-proposed-definition-of-terrorism-infringes-human-rights/>> Erişim Tarihi 21 Temmuz 2026.

Truu M, ‘The European Court of Human Rights and the Principle of Foreseeability (Lex Certa and Stricta). How to Determine Whether an Offence Is Clearly Defined in Criminal Law’ (2022) 31 *Juridica International* 98-110 <<https://doi.org/10.12697/JI.2022.31.07>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026.

United Nations Convention against Transnational Organized Crime (kabul 15 Kasım 2000, yürürlük 29 Eylül 2003) 2225 UNTS 209.

United Nations Office on Drugs and Crime, *UNTOC Self-Assessment Questionnaire of the United States of America* <https://www.unodc.org/documents/organized-crime/reviewmechanism/Countries/USA/UNTOC_Self-Assessment_Questionnaire_of_the_USA.pdf> Erişim Tarihi 27 Haziran 2026.

United Nations Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while Countering Terrorism (Saul B), *Activities in 2025. Highlights* (A/HRC/61/52, Annex I, 2026) <<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/terrorism/sr/reports/srct-report-defining-terrorism-respect-protect-annex1.pdf>> Erişim Tarihi 11 Haziran 2026.

United Nations Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while Countering Terrorism (Saul B), *Defining Terrorism to Respect and Protect Human Rights* (A/HRC/61/52, 8 January 2026) <<https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc6152-defining-terrorism-respect-and-protect-human-rights>> Erişim Tarihi 2 Temmuz 2026.

Zedner L, ‘Terrorizing Criminal Law’ (2014) 8(1) Criminal Law and Philosophy 99-121.

Mahkeme Kararları

AİHM, Advisory Opinion on the concerning the use of the “blanket reference” or “legislation by reference” technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law Requested by the Armenian Constitutional Court, Talep no P16-2019-001 (ECtHR [GC], 29 May 2020).

AİHM Akgün v Turkey App no 19699/18 (ECtHR, 20 July 2021).

AİHM Ashlarba v Georgia App no 45554/08 (ECtHR, 15 July 2014).

AİHM Bădescu and Others v Romania App no 22198/18 and two others (ECtHR, 15 April 2025).

AİHM Big Brother Watch and Others v United Kingdom App nos 58170/13, 62322/14 and 24960/15 (ECtHR [GC], 25 May 2021).

AİHM C.R. v United Kingdom App no 20190/92 (ECtHR, 22 November 1995).

AİHM Cantoni v France App no 17862/91 (ECtHR, 11 November 1996).

AİHM Contrada v Italy (no 3) App no 66655/13 (ECtHR, 14 April 2015).

AİHM De Tommaso v Italy App no 43395/09 (ECtHR [GC], 23 February 2017).

AİHM Del Río Prada v Spain App no 42750/09 (ECtHR [GC], 21 October 2013).

AİHM Delga v France App no 38998/20 (ECtHR, 9 July 2024).

AİHM Demirhan and Others v Türkiye App no 1595/20 and 238 others (ECtHR, 22 July 2025).

AİHM Dragotoniou and Militaru-Pidhorni v Romania App nos 77193/01 and 77196/01 (ECtHR, 24 May 2007).

AIHM G.I.E.M. Srl and Others v Italy App nos 1828/06, 34163/07 and 19029/11 (ECtHR [GC], 28 June 2018).

AIHM Garofalo and Others v Italy App nos 47269/18, 47426/18, 47793/18 and 47996/18 (ECtHR, kabul edilemezlik kararı, 13 February 2025).

AIHM Gülcü v Turkey App no 17526/10 (ECtHR, 19 January 2016).

AIHM Herri Batasuna and Batasuna v Spain App nos 25803/04 and 25817/04 (ECtHR, 30 June 2009).

AIHM Ilmseher v Germany App nos 10211/12 and 27505/14 (ECtHR [GC], 4 December 2018).

AIHM Işıkkırık v Turkey App no 41226/09 (ECtHR, 14 November 2017).

AIHM İmret v Turkey (no 2) App no 57316/10 (ECtHR, 10 July 2018).

AIHM Jorgic v Germany App no 74613/01 (ECtHR, 12 July 2007).

AIHM K.-H.W. v Germany App no 37201/97 (ECtHR [GC], 22 March 2001).

AIHM K.A. and A.D. v Belgium App nos 42758/98 and 45558/99 (ECtHR, 17 February 2005).

AIHM Kafkaris v Cyprus App no 21906/04 (ECtHR [GC], 12 February 2008).

AIHM Kasymakhunov and Saybatalov v Russia App nos 26261/05 and 26377/06 (ECtHR, 14 March 2013).

AIHM Klass and Others v Germany App no 5029/71 (ECtHR, 6 September 1978).

AIHM Kokkinakis v Greece App no 14307/88 (ECtHR, 25 May 1993).

AIHM Kononov v Latvia App no 36376/04 (ECtHR [GC], 17 May 2010).

AIHM Liivik v Estonia App no 12157/05 (ECtHR, 25 June 2009).

AIHM Malone v United Kingdom App no 8691/79 (ECtHR, 2 August 1984).

AIHM Milanković v Croatia App no 33320/14 (ECtHR, 20 January 2022).

AIHM Navalnyye v Russia App no 101/15 (ECtHR, 17 October 2017).

AIHM Norman v United Kingdom App no 41387/17 (ECtHR, 6 July 2021).

AIHM Öğreten and Kanaat v Turkey App nos 42201/17 and 42212/17 (ECtHR, 18 May 2021).

AIHM Parmak and Bakır v Türkiye App nos 22429/07 and 25195/07 (ECtHR, 3 December 2019).

AIHM Perinçek v Switzerland App no 27510/08 (ECtHR [GC], 15 October 2015).

AIHM Pessino v France App no 40403/02 (ECtHR, 10 October 2006).

AIHM S.W. v United Kingdom App no 20166/92 (ECtHR, 22 November 1995).

AIHM Saakashvili v Georgia App nos 6232/20 and 22394/20 (ECtHR, 23 May 2024).

AIHM Sacharuk v Lithuania App no 39300/18 (ECtHR, 23 April 2024).

AIHM Selahattin Demirtaş v Turkey (no 2) App no 14305/17 (ECtHR, 20 November 2018).

AIHM Streletz, Kessler and Krenz v Germany App nos 34044/96, 35532/97 and 44801/98 (ECtHR [GC], 22 March 2001).

AIHM Sud Fondi Srl and Others v Italy App no 75909/01 (ECtHR, 20 January 2009).

AIHM Sunday Times v United Kingdom (no 1) App no 6538/74 (ECtHR, 26 April 1979).

AIHM Tristan v Republic of Moldova App no 13451/15 (ECtHR, 4 July 2023).

AIHM Varvara v Italy App no 17475/09 (ECtHR, 29 October 2013).

AIHM Vasiliauskas v Lithuania App no 35343/05 (ECtHR [GC], 20 October 2015).

AIHM Welch v United Kingdom App no 17440/90 (ECtHR, 9 February 1995).

AIHM Yasak v Türkiye App no 17389/20 (ECtHR, 27 August 2024).

AIHM Yasak v Türkiye App no 17389/20 (ECtHR [GC], 5 May 2026).

AIHM Yüksel Yalçınkaya v Türkiye App no 15669/20 (ECtHR [GC], 26 September 2023).

AIHM Žaja v Croatia App no 37462/09 (ECtHR, 4 October 2016).

Yazar Beyanı	
Yazarların Katkıları	Bu çalışma tek yazarlıdır.

Mali Destek	Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı Beyanı	Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur.
Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi	Yazar, makalenin tüm süreçlerinde TRÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde TRÜHFD'nin, yayın ve editör kurullarının hiçbir sorumluluğunun olmadığını beyan etmektedir.